

Dr. Kiss Judit

**A MAGYAR
NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSPOLITIKA
A SZÁMOK
TÜKRÉBEN**

2007

HAND

Szerző: Dr. Kiss Judit

Szerkesztette a HAND Aid Watch Munkacsoport:

Almási Judit (Civil Társadalom Fejlődésért Alapítvány – CTF)

Balogh Réka (HAND Szövetség)

Blahó Györgyi (HAND Szövetség)

Frida Balázs (Anthropolis Egyesület)

Hunyadi Réka (Védegylet Egyesület)

Mikesy Álmos (Magyar Önkéntesküldő Alapítvány – MÖA)

© 2007 HAND

© 2007 Dr. Kiss Judit

Nyelvi lektor/korrektúra: Tomka Eszter

Layout: Bóna Toma

ISBN 978-963-06-3193-8

Kiadó: Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség

Telefon: +36 1 328 08 73

Fax: + 36 1 328 08 74

E-mail: office@hand.org.hu

www.hand.org.hu

Támogató: Presidency Fund

TARTALOM

Vezetői összefoglaló	4
1. Mennyi támogatást nyújtunk?	5
2. Kiket támogatunk?	7
2.1. A bi- és multilaterális segélyezés viszonya	7
2.2. Az ODA és az OA viszonya	10
2.3. Kik a legfőbb partnerek?	11
3. Hogyan támogatunk?	14
3.1. Projektfinanszírozás	14
3.2. Technikai együttműködés	17
3.3. Kötött segélyhitel	18
3.4. Adósságelengedés	20
3.5. Menekültek támogatása	22
4. A segélyhatékonyság	22
4.1. A donorok tevékenységének koordinációja	22
4.2. A nemzeti szakpolitikák koherenciája	24
4.3. Hosszú távú tervezés/tervezhetőség	24
4.4. A recipiens országok igényeinek való megfelelés	24
4.5. A segélyek kötöttségének feloldása	25
4.6. Számonkérhetőség – elszámoltathatóság	25
4.7. Projektmonitoring	25
4.8. Segélyhatékonyság – kinek a szempontjából?	26
5. Összefoglalás helyett: az Aid Watch munkacsoport 12 pontja	27
Rövidítések	28
Irodalomjegyzék	29
Mellékletek	31
Glosszárrium	33

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A HAND Szövetség felkérésére készített tanulmány legfőbb **célja**, hogy bemutassa és kritikailag elemezze a magyar nemzetközi fejlesztéspolitikát (NEFE), értékelje az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljaira irányuló magyar teljesítményt a nemzetközi *aid watch* tevékenység kritériumainak megfelelően, javaslatokat dolgozzon ki a magyar NEFE-tevékenység átalakítására, továbbfejlesztésére, s tovább tudatosítsa a társadalomban a segélytevékenység fokozásának szükségességét.

Megküzdve a kormányzati adatszolgáltatás nehézségével, az adatok hiányával, esetlegességével és inkonzisztenciájával, a több mint féléves kutató- és csapatmunka az alábbi **megállapításokra** jutott:

- 2006-ban Magyarország bruttó nemzeti jövedelmének 0,12%-át (=96 millió euró) nyújtotta hivatalos fejlesztési segélyként (ODA) az EU-15-ök 0,43%-ával és az EU-10-ek 0,10%-ával szemben; 2010-re csak a 0,14% elérése valószínű, ugyanakkor a 0,33%-os cél 2015-ös elérése meglehetősen irreális;
- amennyiben nem sikerül az ODA **mennyiségét** megfelelően növelni, a hangsúlyt a segélyezés **minőségére**, a **hatékonyságra**, a **kiszámíthatóságra** és az innovatív finanszírozási formákra kell helyezni;
- a magyar NEFE-tevékenység háromnegyede **multilaterális**, holott a többi donorhoz hasonlóan Magyarország esetében is egy 60:40-es bilaterális-multilaterális arány lenne egészséges; ennek megvalósíthatóságát akadályozza, hogy a jövőben tovább fog nőni a multilaterális NEFE részaránya, elsősorban EU-tagságunkból fakadó kötelezettségeink miatt; vagyis NEFE-tevékenységünk mozgásteret mind a partnerek, mind a segélyezési tevékenységek, mind pedig a segélyezett szektorok vonatkozásában behatárolt;
- a viszonylag csekély bilaterális tevékenység **országpalettája** meglehetősen széles, a partnerek kiválasztása átgondolatlan, ráadásul közel fele Európába irányul; sem az afrikai, sem a legkevésbé fejlett országok nem élveznek prioritást;
- a bilaterális NEFE legfőbb **formái** a projektfinanszírozás, a szakértők küldése és fogadása, ösztöndíjak nyújtása, a sürgősségi segély, a kötött segélyhitelezés és az adósságelengedés; míg az **adósságelengedést** a HAND Szövetség *Aid Watch* munkacsoportja sem tartja segélyként elszámolhatónak, addig az ösztöndíjak nyújtása esetében bizonyos feltételek érvényesülése esetében megengedőbb;
- a **segélyhatékonyság** növelése érdekében szükséges a donorok tevékenységének koordinálása, a hosszú távú tervezés és tervezhetőség, a fogadó ország igényeinek való megfelelés, a segélyek kötöttségének feloldása, a számonkérhetőség és elszámoltathatóság, valamint a projektek értékelése, hatásvizsgálatának elvégzése, nyomon kísérése és a hatás visszacsatolása, civil szervezetek bevonásával. A kutatás következtetéseiből kiindulva a HAND Szövetség *Aid Watch* munkacsoportja az alábbi **változtatási szükségességeket** (ajánlásokat) fogalmazza meg:
 - szabad hozzáférés a közérdekű NEFE-adatokhoz, -statisztikákhoz, -jelentésekhez, -beszámolókhöz, -projektértékelésekhez;
 - transzparencia a magyar NEFE végrehajtását illetően és elszámoltathatóság a NEFE elköltéséről; egységes rendszerű, egymással összehasonlítható éves beszámolók készítése – egy NEFE-adattár és dokumentációs központ létrehozása;
 - a NEFE jogi hátterének megalkotása az összes érdekelt/érintett bevonásával;
 - a magyar NEFE összegének kiszámíthatósága, pontos menetrend és újra megerősített ígélet a 0,17, ill. a 0,33%-os ODA/GNI célkitűzés teljesítéséhez;
 - a bilaterális ODA részarányának emelése, egy bizonyos százalékanak hazai NEFE-oktatásra fordítása,
 - a civil szervezetek tapasztalatainak és szakértelmének bevonása a projektvégrehajtásba;
 - az afrikai és a legkevésbé fejlett országok, ill. a szegények támogatásának preferálása;
 - a Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések (mindegyik a szegénységcsökkentés) megvalósítását közvetlenül szolgáló szektorok (mezőgazdaság, egészségügy, oktatás), ill. az ún. *Basic Social Services* (alapellátás) támogatásának preferálása;
 - a segély értékét csökkentő tételek (például adósságelengedés) nem segélyként való nyilvántartása/elszámolása;
 - a tényleges segély mennyiségének kiszámítható emelése és minőségének javítása;
 - a segélyhatékonyság mérése és növelése, a projektek *ex ante* és *ex post* értékelése, hatásvizsgálat végzése, különös tekintettel a környezeti hatásra az összes érintett bevonásával.

A HAND Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség felkérésére készített alábbi tanulmány legfőbb célja, hogy:

- bemutassa és kritikailag elemezze, monitorozza a magyar fejlesztéspolitikát a nemzetközi *aid watch* tevékenység kritériumainak megfelelően;¹
- javaslatokat és ajánlásokat dolgozzon ki a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés (továbbiakban NEFE²) átalakítására és továbbfejlesztésére a fenti kritériumrendszernek való megfelelés érdekében, és
- tovább tudatosítsa a társadalomban a segélytevékenység, a „tényleges, jó segély” (*genuine aid*) nyújtása fokozásának szükségességét.

Habár a tanulmányt egy független szakértő jegyzi, annak elkészítésében jelentős szerepet játszottak a HAND Szövetségen belül működő *Aid Watch* munkacsoport tagjai³ és az MTA Világgazdasági Kutatóintézet munkatársai⁴. Külön köszönettel tartozunk a Külügyminisztérium NEFE-GTF Főosztálya, valamint a Pénzügyminisztérium és a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium munkatársainak az átadott adatokért és információkért.⁵ Munkánkat nagyban elősegítette, hogy Göncz Kinga külügyminiszter is támogatja a magyar *aid watch* tevékenységet és a jövőben is számít a humanitárius segélyezéssel és fejlesztési együttműködéssel foglalkozó hazai civil szervezetek véleményére és tapasztalataira.⁶ A több mint féléves kutatómunkát a *Presidency Fund* pénzügyi forrásai tették lehetővé.

Sajnos azt sem hallgathatjuk el, hogy a munka eredményességét nagyban növelte volna, ha valamennyi, általunk kért információt, statisztikai adatot és anyagot megkaptuk volna, illetve ha pontos és konzisztens adatokhoz jutottunk volna. Ezt a hiányosságot az adatszolgáltatásért felelős Külügyminisztérium is elismeri: „A pontos költségelszámolás és statisztikai adatszolgáltatás érdekében 2007-ben lépéseket kell tenni a projektnyilvántartás korszerűsítésére, a statisztikai adatkezelés egységes rendszerének kialakítására, gondosabb adatgyűjtésre, ... valamint az eredményességmérés hatékonyságának növelésére.”⁷

I. MENNYI TÁMOGATÁST NYÚJTUNK?

Munkánk során a legnagyobb gondot az **adatok és információk összegyűjtése** jelentette. Elvileg kétféle forráshoz nyúlhattunk: részben felhasználhattuk a különböző, segélyezéssel foglalkozó nemzetközi szervezetek Magyarországra vonatkozó adatait, részben a nemzeti adatokból dolgozhattunk volna. Az előbbi előnye az aggregáltság magas szintje és a nemzetközi összehasonlítás lehetősége, míg az utóbbié a részletek megismerésének lehetősége.

Mivel Magyarország még nem tagja az OECD segélyezéssel foglalkozó bizottságának, a DAC-nak⁸, így a különböző DAC-statisztikák csak igen kevés adatot közölnek a feltörekvő donorokról, így Magyarország-

ról is. A másik nemzetközi forrás az Európai Unió fejlesztéssel foglalkozó szervezeteinek jelentései. Ez az a két forrás, aminek alapján kvantifikálható és nemzetközileg összehasonlítható a magyar NEFE-tevékenység.

Az **OECD DAC** adatai szerint⁹ 2003 és 2005 között folyó árakon számolva 21,21 millió dollárról (az OA-val együtt 47,6 millió dollárról) több mint 100 millió dollárra nőtt a magyar nettó ODA, vagyis a magyar GNI 0,03 százalékaról (az OA-val együtt 0,06%-áról) 2005-re 0,11 százalékra emelkedett. Ez igen dinamikus növekedésnek számít, azonban a rövid időtáv és az alacsony bázis jelentős torzítást eredményez.

1. Erről részletesen lásd a CONCORD legutóbbi jelentését: *Hold the Applause!* 2007.

2. A rövidítések feloldása a tanulmány végén, a *Rövidítések jegyzékében* található.

3. Almási Judit, Balogh Réka, Blahó Györgyi, Frida Balázs, Hunyadi Réka, Mikešy Álmos, Reicher Péter, Sátor Balázs.

4. Külön köszönet az adatok és információk összegyűjtéséért Túry Gábornak és Kutas Viktornak.

5. Személy szerint szeretnénk köszönetet mondani: Fodor Erika, Jakab Péter, Pápai Márta, Tomaj Dénes (KüM); Kocsis Enikő, Örlös László, Szablyár Péterné, Varga Zsuzsanna (PM) és Kovács József (GKM).

6. Lásd az *1. számú mellékletben* Göncz Kinga 2007. május 31-én kelt, e tárgyban írt levelét.

7. Jakab 2007, p. 4.

8. Ennek feltétele, hogy az illető ország GNI-jának legalább 0,2 százalékát ODA-ként folyósítsa.

9. www.stats.oecd.org

Előzetes becslések szerint 2006-ban a nettó ODA-áramlás 96 millió eurót tett ki, ami 120 millió dollárnak felel meg, s a magyar GNI 0,12 százalékát teszi ki.

Az EU adatai szerint¹⁰ a magyar nettó ODA a 2004. évi 56 millió euróról 2006-ra 96 millió euróra nőtt, s a GNI 0,12 százalékát teszi ki (lásd 1. táblázat). Jelenleg Magyarország adja az EU-25-ök ODA-jának 0,2 százalékát és az új tagok által folyósított ODA

16,2 százalékát. A 10 új tag közül csak Lengyelország és Csehország ad több ODA-t, mint Magyarország.¹¹ Ráadásul GNI-arányosan Magyarország adja Csehországgal együtt a legtöbbet az új tagok közül. Vagyis Magyarországnak mint viszonylag új donornak nincs lemaradása a többi új donorhoz képest. A magyar egy főre eső ODA nagysága 2006-ban közel 9,6 euró volt (2400 forint¹²), vagyis egy ebéd ára.

1. táblázat A MAGYAR NETTÓ ODA-ÁRAMLÁS ALAKULÁSA 2004 ÉS 2006 KÖZÖTT

	2004		2005		2006 ¹³	
	M euró	GNI %-a	M euró	GNI %-a	M euró	GNI %-a
Magyarország	56	0,07	80	0,10	96	0,12
EU-15	35 047	0,35	44 852	0,44	46 932	0,43
EU-10	316	0,07	467	0,09	592	0,10
EU-25	35 364	0,34	45 318	0,42	47 524	0,42

Forrás: Communication from the Commission... 2007. adatai alapján

Ugyanakkor a recipiensek, de maguk a donorok sem elégedettek a folyósított ODA mennyiségével, hiszen messze elmarad az 1970-es UNCTAD-konferencián célként megjelölt 0,7 százaléktól. Ezért az Európai Unió, mint a világ legnagyobb donora, azt tűzte ki célul, hogy 2010-re GNI-ja 0,56 százalékát fogja összességében ODA-ként folyósítani, s az EU-15-ök egyéni teljesítménye nem lehet 0,51 százaléknál kisebb. Ettől az ütemezéstől várják azt, hogy 2015-re sikerül teljesíteni a 0,7 százalékos célkitűzést. Ha ez megvalósulna, akkor az EU-15-ök 2010-ben 77,1

milliárd eurót, 2015-ben pedig 111,9 milliárd eurót folyósítanának ODA-ként.¹⁴ Az Európai Unió segélypolitikája legközelebbi felülvizsgálatára 2008-ban kerül sor Dohában, egy *Financing for Development* című konferencia keretében.

A 2002 után csatlakozott országoktól azt várják, hogy 2010-re GNI-juk 0,17 százalékára, 2015-re pedig 0,33 százalékára emeljék segélyeiket.¹⁵ Ami hazánkat illeti, magyar becslések szerint az ország 2010-re csupán a GNI 0,14 százalékára tudná emelni ODA-nyújtását,¹⁶ ami 148 millió eurót jelentene. Ezzel

2. táblázat AZ EURÓPAI UNIÓ ÁLTAL FOLYÓSÍTOTT ODA VÁRHATÓ ALAKULÁSA 2006 ÉS 2015 KÖZÖTT

	2006		2010		2015	
	M euró	GNI %-a	M euró	GNI %-a	M euró	GNI %-a
Magyarország	96	0,12	148	0,14	439	0,33
EU-15	46 932	0,43	77 126	0,60	111 874	0,72
EU-12	596	0,08	1499	0,16	4211	0,33
EU-27	47 529	0,41	78 626	0,57	116 085	0,69

Forrás: Communication from the Commission... 2007. adatai alapján

10. Lásd: Communication from the Commission... 2007, p. 13.

11. 2006-ban Lengyelország 239 millió eurót, Csehország pedig 124 millió eurót folyósított ODA-ként.

12. 250 forint/euró árfolyammal számolva.

13. Előzetes adat, amit 2007 közepén véglegesítenek.

14. Természetesen vannak olyan EU-tagországok, amelyek már most teljesítik/túlteljesítik a 0,7 százalékos célt. Ilyen például Dánia, Hollandia vagy Svédország.

15. *Keeping Europe's Promises...* 2007.

16. Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy a rendszerváltást megelőzően Magyarország akkori GDP-jének több mint 0,7 százalékát fordította segélyezésre. (*Hungary's Report on...* 2004, p. 4.)

jelentősen elmaradna azoktól az új tagoktól (Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Szlovénia, sőt Bulgária és Románia), akik lehetségesnek tartják a 0,17 százalékos cél elérését. Ahhoz, hogy Magyarország 2015-re teljesítse a 0,33 százalékos célt, a jelenlegi 96 millió eurós ODA-folyósítást 439 millióra kellene növelni, ami meglehetősen irreális, tekintettel a magyar költségvetés jelenlegi helyzetére és az euró bevezetésével összefüggő további megszorító intézkedésekre. Kivéve, ha nincs valamilyen innovatív finanszírozási lehetőség.

Ahhoz, hogy Magyarország megtartsa jelenlegi pozícióját a donorközösségen belül, és eleget tegyen a recipiensek jogos elvárásainak, az alábbiakra lenne szükség:

- meg kellene vizsgálni, hogy milyen ütemben növelhető a magyar ODA **menyisége**, milyen reális lehetőség van a 0,17 százalékos és a 0,33 százalékos cél elérésére;
- a vizsgálat eredményét és a segélyezés ütemezését

mind a donorok, mind pedig a recipiensek felé kommunikálni kellene, hiszen a segély mennyiségénél is fontosabb a **kiszámíthatóság**, vagyis hogy az előirányzatra biztosan lehet számítani;

- nem teljesen kizárt alternatív, **innovatív finanszírozási formák** felkutatása: ilyen lehet például az áfabevételek egy bizonyos százalékának NEFE-re fordítása,¹⁷ vagy a szerencsejáték-bevételek egy részének segélyként nyújtása,¹⁸ vagy a tőzsdéi tranzakciók utáni jutalék egy részének NEFE-re költsége;¹⁹
- amennyiben teljesen irreális a célkitűzés elérése, akkor a hangsúlyt a magyar támogatáspolitikát **minőségi** elemeire (Afrika és a legkevésbé fejlett recipiensek preferálása; a valódi [*genuine*] segély részarányának növelése, a segélyinflálás elkerülése, az MDG elérését elősegítő és a BSS fejlesztését szolgáló projektek előtérbe helyezése stb.) és a segélyezés **hatékonyasága** emelésére kellene helyezni. Ez azonban a jelenlegi NEFE-politika jelentős átalakítását igényelné.

2. KIKET TÁMOGATUNK?

2.1. A bi- és multilaterális segélyezés viszonya

Azt, hogy egy ország kit, milyen országokat támogathat közvetlenül, az határozza meg, hogy összes támogatásain belül milyen részarányt képviselnek a bilaterális tevékenységek, hiszen a multilaterális tevékenység közvetlenül, különböző nemzetközi szervezeteken keresztül valósul meg, s igen sokszor nem lehet tudni, hogy egy-egy donor hozzájárulása kit támogat.

A fenti kérdés megválaszolásához az kell, hogy elkülönítsük az összes támogatáson belül a bilaterális és a multilaterális tevékenységeket. S itt további nehézségbe ütköztünk: ha összehasonlítjuk az OECD Magyarországra vonatkozó adatait és a Külügyminisztériumtól kapott adatokat, akkor lényeges eltérést tapasztalhatunk mind a 2003-as, mind pedig – s különösen – a 2004-es adatoknál. Egyedül 2005-nél lehet némi egybeesésről beszélni. S az itt kapott adat azt sugallja, hogy a magyar segélytevékenységen belül jelentősebb súlyt képvisel a multilaterális, mint

a bilaterális tevékenység. A Külügyminisztérium megítélése szerint²⁰ a magyar NEFE-tevékenység háromnegyede multilaterális, holott a többi donorhoz hasonlóan Magyarország esetében is egy 60:40-es bilaterális-multilaterális arány lenne egészséges.

3. táblázat A MAGYAR BI- ÉS MULTILATERÁLIS ODA ALAKULÁSA (millió dollár, folyó árakon)

	2003	2004	2005
Bilaterális	13,88	35,49	39,55
Multilaterális	7,34	34,54	60,79
Összesen	21,22	70,03	100,34
Bilaterális az összes %-ában	65,40	50,70	39,40

Megjegyzés: a 2003-as adatok csak az ODA-t tartalmazzák, az OA-t nem. Ekkor a bilaterális OA 23,90 millió dollár és a multilaterális OA 2,5 millió dollár, vagyis összesen 26,40 millió dollár volt. Az ODA + OA pedig 47,62 millió dollár volt s ezen belül a bilaterális ODA + OA aránya 79,3 százalék volt. Forrás: www.stats.oecd.org

17. Az ország éves áfabevétele mintegy 1600 milliárd forint, aminek 1%-a (16 milliárd forint) kétszerese a 2005. évi bilaterális ODA-nak.

18. Ezt teszi például Hollandia.

19. Amivel a bankok és a brókercégek eleget tennének a *social responsibility*-nek, a társadalmi felelősségvállalásnak.

20. Jakab 2007.

4. táblázat A MAGYAR NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉS SEGÉLYEZÉSI TEVÉKENYSÉG MEGOSZLÁSA 2003 ÉS 2006 KÖZÖTT (millió forint)

	2003	2004	2005	2006
Bilaterális	1472,33	6743,91	13 290,47	13 321,91
Multilaterális	5508,77	13 734,67	8583,13	15 681,81
Összesen	6981,10	20 478,58	21 873,59	29 003,70
Bilaterális az összes %-ában	78,90	67,10	39,20	54,10

Forrás: KÜM NEFE-GTF-től kapott adatok alapján

Mivel a multilaterális NEFE-tevékenység egyik részét azok a befizetések képezik, amelyeket a **Pénzügyminisztérium** teljesít a különböző nemzetközi

szervezetek felé, így ezek összegzésével kíséreljük meg a magyar multilaterális NEFE-tevékenység nagyságát megközelíteni (lásd 5. táblázat).

5. táblázat A MAGYAR PÉNZÜGYMINISZTERIUM NEMZETKÖZI MULTILATERÁLIS SEGÉLYEZÉSI TEVÉKENYSÉGE TELJESÍTÉS ALAPJÁN (millió forint)

	2003	2004	2005	2006
IDA-alaptőke-hozzájárulás	893,8	568,4	466,3	802,2
IMF HIPC	58,6	48,2	69,5	70,0
Egyéb kiadás	19,1	10,4	9,3	...
Összesen	971,5	627,0	545,1	872,3

Forrás: Pénzügyminisztérium

A Pénzügyminisztérium által teljesített multilaterális segélytevékenység egyik legfontosabb tétele a legszegényebb országoknak segínyt nyújtó, a Világbank-csoporthoz tartozó **IDA** alapfeltöltéséhez való hozzájárulás. A 14. alap feltöltéséhez Magyarország a 2005-ben lezárult tárgyalások eredményeképpen az elkövetkező hat költségvetési évben 8,59 millió SDR-rel, mintegy 2,5 milliárd forinttal fog hozzájárulni.

A reguláris alapfeltöltésen túl Magyarország pótlólagos befizetést is teljesít az IDA-ba, annak következtében, hogy a G8-ak kezdeményezésére az IDA elhatározta a legszegényebb országok adósságának elengedését. Ez jelentős forráskiesést okoz az IDA, az IMF és az Afrikai Fejlesztési Bank számára. Az IDA forráskiesése mintegy 37 milliárd dollár, aminek pótlására Magyarországnak is pótlólagos befizetést kell teljesítenie 2044 (!)-ig az alábbi bontásban: 2007–2008-ban, a 14. alapfeltöltés hátralévő 2 évében a magyar 0,06 százalékos részarány 95,6 millió forint

lesz; a 2017-ig terjedő időszakban további 826 millió forint, s a 2044-ig terjedő harmadik szakaszban pedig 3,4 milliárd forint, vagyis összesen 4,3 milliárd forint az elöttünk álló időszakban.²¹

Ráadásul a Pénzügyminisztérium a fenti tételeken túl az EBRD-be²² és az EIB-be²³ is teljesít befizetéseket, s nemzetközi tagdíjakat is fizet (IBRD, tagdíj az ET Társadalomfejlesztési Alapjához). Ezek 100 százaléka elszámolható multilaterális segélyként.

A Pénzügyminisztériumon kívül a többi minisztérium is teljesít olyan nemzetközi kötelezettségeket, amelyek teljes egésze, esetleg egy része multilaterális ODA-ként vagy OA-ként elszámolható. Sajnos ezekről nem állnak rendelkezésünkre egységes rendszerben készült és a legutóbbi fejleményeket is tartalmazó összefoglalók, holott „...minden tárcának pontos kimutatást kell vezetnie a KÜM által megadott szempontok alapján saját nemzetközi fejlesztési tevékenységéről”.²⁴ A 2005. évről készített külügyminiszté-

21. Jakab 2007.

22. 2005-ben például 551,6 millió forintot fordított az EBRD tőkeemelésére.

23. 2004-ben 6484,9 millió forint, 2005-ben 6681 millió forint és 2006-ban 6629 millió forint értékben. (Forrás: PM és központi költségvetés)

24. Beszámoló... 2004., p. 2.

riumi beszámoló például 6,110 milliárd forintban összesítette a szaktárcák NEFE-tevékenységét, a 2004-es adatot konstansnak tekintve.

Azt sem tudjuk, hogy például a különböző tagdíjak milyen esetben és milyen mértékben képezik a multilaterális ODA részét. Tudjuk például, hogy az *Oktatási Minisztérium* tagdíjat fizet az UNESCO-nak és az Országos Ösztöndíj Bizottság 2001 és 2003 között rendre 245,0, 377,43 és 402,0 millió forintot számolt el ODA-ként és 140,0, 153,0 és 153,0 millió forintot OA-ként. A *Munkaügyi Minisztérium* az ILO-ba fizet tagdíjat, melynek 15,4 százaléka számolható el ODA-ként a „tárca ismeretei szerint”.²⁵ A *Belügyminisztérium* 2002-ben összesen 35 millió forint értékben fizetett nemzetközi tagdíjat. A *Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium* a FAO-ba és a Világélelmelési Programba fizet be. A *Gazdasági és Közlekedési Minisztérium* az UNIDO-ba fizetett tagdíjat. Az *Egészségügyi Minisztérium* a WHO-ba fizetett tagdíjat, az UNICEF, az UNEP-FAO és az UICC (Nemzetközi Rákellenes Unió) költségvetéséhez járult hozzá. A *Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium* az ENSZ-be (Egyezmény a sivatagosodás és aszály elleni küzdelemről; ENSZ éghajlat-változási keretegyezmény; Kiotói jegyzőkönyv; ENSZ Környezeti Program alapja; Biodiverzitás Szolgálat támogatása stb.), az OECD-be, valamint a Világ Természetvédelmi Szövetségébe, a Montreali Jegyzőkönyvbe stb. fizet tagdíjat. Az *Informatikai és Hírközlési Minisztérium* a Nemzetközi Telekommunikációs Szövetségnek és az Egyetemes Postai Uniónak fizet tagdíjat.

A fentiekén túl 2003-ban az alábbi nemzetközi szervezetek 2004. évi költségvetéséhez járultunk hozzá: ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (40,0 millió forint), Nemzetközi Migrációs Szervezet (14,9 millió forint), Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (30,1 millió forint), UNODC, az ENSZ Bécsi Hivatala (30,1 millió forint), Emberi Jogi Főbiztos Hivatala (10,0 millió forint) stb.²⁶

Az OECD 2005. évre vonatkozó statisztikája szerint a magyar multilaterális ODA az alábbi tételekből állt:

- az ENSZ-hez való hozzájárulás: 12 375,1 millió forint;

- a Világbank-csoporthoz (IDA) való hozzájárulás: 571,675 millió forint;
- egyéb (például IMF, OECD, IPCC, CITES): 274,307 millió forint.

A fentiek közül a Pénzügyminisztérium jelentése csak a Világbank-csoporthoz való hozzájárulást tartalmazza.

Új fejlemény, hogy a 2004-es **EU-csatlakozást** követően az EU költségvetéséhez való magyar hozzájárulás 4,68 százaléka ODA-ként lett elszámolható. 2004-ben 122 milliárd forint volt a hozzájárulásunk (s 119,721 milliárd forint a tényleges befizetésünk), 2005-ben 210 milliárd forint volt a hozzájárulásunk (s 186,644 milliárd forint a tényleges befizetésünk), 2006-ban pedig 217 milliárd forint volt a hozzájárulásunk. Következésképpen 2004-ben 5710 millió forint, 2005-ben 9828 millió forint, 2006-ban pedig 10156 millió forint lett (volna) multilaterális segélyként elszámolható, vagyis akkori ODA-áramlásunk **82 (!)**, **38 (!)**, illetve **35 (!)** százaléka. Kérdés az, hogy ezt mennyiben tartalmazzák a Külügyminisztériumtól kapott adatok.

Ráadásul 2006. április 10–11-én Luxembourgbán, az Általános Ügyek és Küllapcsolatok Tanácsának (ÁKÜT) nemzetközi fejlesztési együttműködéssel foglalkozó szegmensén Magyarország is aláírta az EU ACP-országokkal 2000-ban Cotonouban kötött megállapodását. Ezzel Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy 2008-tól hozzájárul a 10. Európai Fejlesztés Alap (*European Development Fund*, EDF) 22,682 milliárd eurós költségvetéséhez, 2008. január 1. és 2013. december 31. között mintegy 124,751 millió értékben. Ez évi 20,79 millió eurót (mintegy 5,2 milliárd forintot) jelent, vagyis a 2010-re prognosztizált ODA-áramlásunk **13,5** százalékát.

A fentiekből igen sok **következtetés** vonható le:

- nincs transzparencia a tekintetben, hogy mekkora Magyarország multilaterális fejlesztési tevékenysége: milyen szervezetek milyen befizetési számolhatók el és ténylegesen melyeket számolnak el multilaterális ODA-ként;
- nincs információ arról, hogy az EU-költségvetéshez való hozzájárulásunk 4,68 százaléka tényle-

25. Beszámoló... 2006., p. 13.

26. Beszámoló... 2004.

gesen elszámolódik-e ODA-ként, azt tartalmazza-e a Külügyminisztérium ODA-kimutatása;

- arról sincs információnk, hogy az egyes multilaterális NEFE-tevékenységek milyen *spill-over* hatással járnak, van-e visszacsatolásuk – pályázatok, megrendelések stb. formájában – a magyar gazdasághoz;
- minden bizonnyal Magyarország esetében az a nemzetközi trenddel ellentétes tendencia érvényesül, hogy a multilaterális NEFE-tevékenység jelentősebb, mint a bilaterális;
- ráadásul a jövőben a **multilaterális NEFE részaránya tovább fog nőni**, már csak EU-tagságunkból kifolyólag is: egyrészt a közös EU-s költségvetéshez való hozzájárulásunk 4,68 százaléka NEFE-ként számolható el, másrészt 2008-tól mi is hozzájárulunk az EDF finanszírozásához. E két tevékenység önmagában megközelíti a mindenkori NEFE-költségvetés közel 50 százalékát, s akkor még nem beszéltünk olyan behatároltságokról, mint az IDA alapfeltöltéséhez való hozzájárulásunk, aminek kifizetési ideje 2044 (!), vagy a különböző tagdíjbe-fizetések;
- minél nagyobb egy ország multilaterális NEFE-tevékenysége, annál kisebb NEFE-mozgástere, mind a partnerek, mind a segélyezési tevékenységek, mind pedig a segélyezett szektorok vonatkozásában.

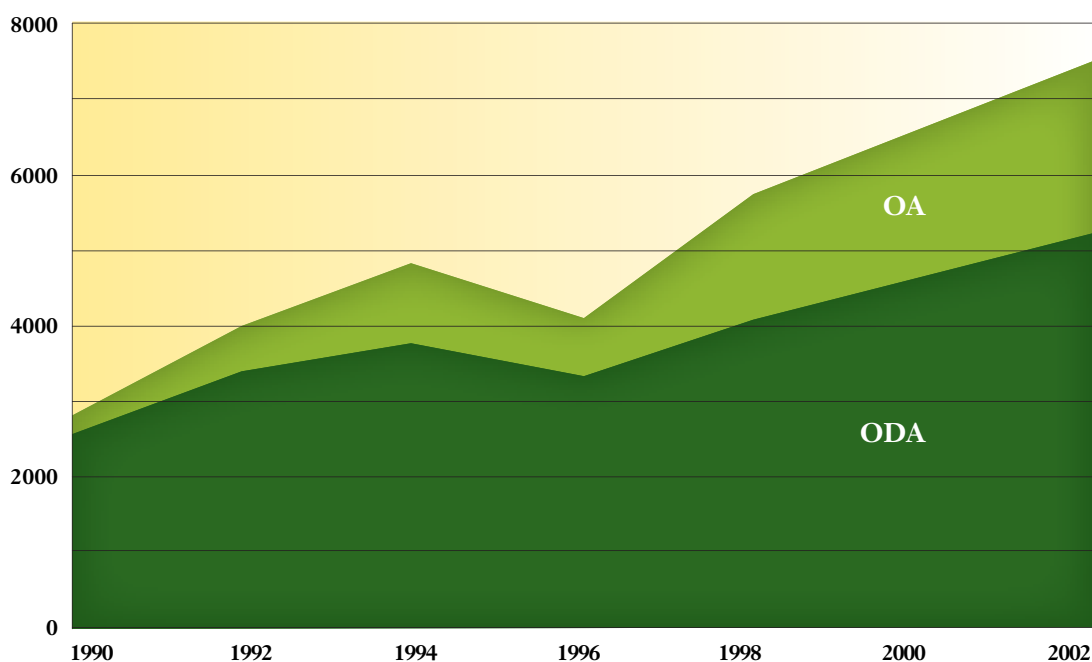
Javaslat:

- tisztánlátás a multilaterális segélytevékenység adatait illetően: kimutatás, összesítés arról, ki mit számol/számolhat el multilaterális NEFE-ként, s az így elszámolt tevékenység hogyan viszonylik az ország összesített NEFE-tevékenységéhez;
- hozzáférés az egyes aktorok, mindenképp a minisztériumok bi- és multilaterális NEFE-tevékenységének adataihoz;
- kimutatás a jövőbeni multilaterális meghatározottságokról, behatároltságokról, és a tényleges NEFE-mozgástér rádiuszának megállapítása;
- törekvés a multilaterális/bilaterális arány javítására;
- annak felmérése, hogy az egyes multilaterális NEFE-tevékenységekből mennyi „hozható vissza”, vagyis mennyi használható fel közvetlenül saját prioritásunk érvényesítésére.

2.2. Az ODA és az OA viszonya

A rendszerváltás óta az Európai Unió mint közösség fejlesztéspolitikájának egyik sajátossága a rendszerváltó országoknak nyújtott támogatások (OA) jelentős és növekvő szerepe (lásd 1. ábra).

1. ábra Az EURÓPAI KÖZÖSSÉG OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE (ODA) ÉS OFFICIAL ASSISTANCE (OA) FOLYÓSÍTÁSÁNAK ALAKULÁSA (millió euró)

Forrás: Europe and the South... (2004), p. 34.

A fenti folyamat megfigyelhető az egyes újonnan feltörekvő donorok támogatáspolitikájában is. Magyarország esetében a Külügyminisztériumtól kapott adatok szerint csak 2004-ig mutatták ki elkülönítve az ODA- és OA-áramlást. S míg 2003-ban az összes NEFE-tevékenység több mint fele (57,80%-a) OA volt, addig 2004-ben már csak 6,77 százaléka. Ez a jelentős eltérés aligha azzal magyarázható, hogy ilyen rövid idő alatt ilyen drasztikusan megváltozott volna a magyar NEFE relációs struktúrája. Sokkal inkább arról van szó, hogy a korábbi OA-kedvezményezettek (például Bosznia-Hercegovina, Szerbia és Montenegró, Ukrajna, Horvátország stb.) 2005-től a DAC országlistáján ODA-recipientekként jelennek meg (lásd a 2. számú mellékletet a DAC-recipientek listájáról).

2.3. Kik a legfőbb partnerek?

A Külügyminisztérium által készített kimutatás szerint 2003 és 2006 között Magyarország mintegy 300 projektet menedzselte 27 országban (lásd 7. táblázat).

A projektek értékét tekintve a legfőbb partnerek Szerbia és Montenegró (18,4%), Irak (12,7%), Afganisztán (10,8%), Dél- és Délkelet-Ázsia (10,8%), Ukrajna (8,4%) és Vietnam (8,2%) voltak. Ezekbe az országokba irányult, illetve itt valósult meg a projektek közel 70 százaléka (lásd 2. ábra).

7. táblázat A 2003 ÉS 2006 KÖZÖTT MEGVALÓSÍTOTT, ILLETVE MEGVALÓSÍTÁS ALATT ÁLLÓ PROJEKTEK ORSZÁGOK SZERINTI BONTÁSBAN

Forrás: KúM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése

6. táblázat A BILETERÁLIS ODA ÉS OA ALAKULÁSA A MAGYAR NEFE-TEVÉKENYSÉGBEN

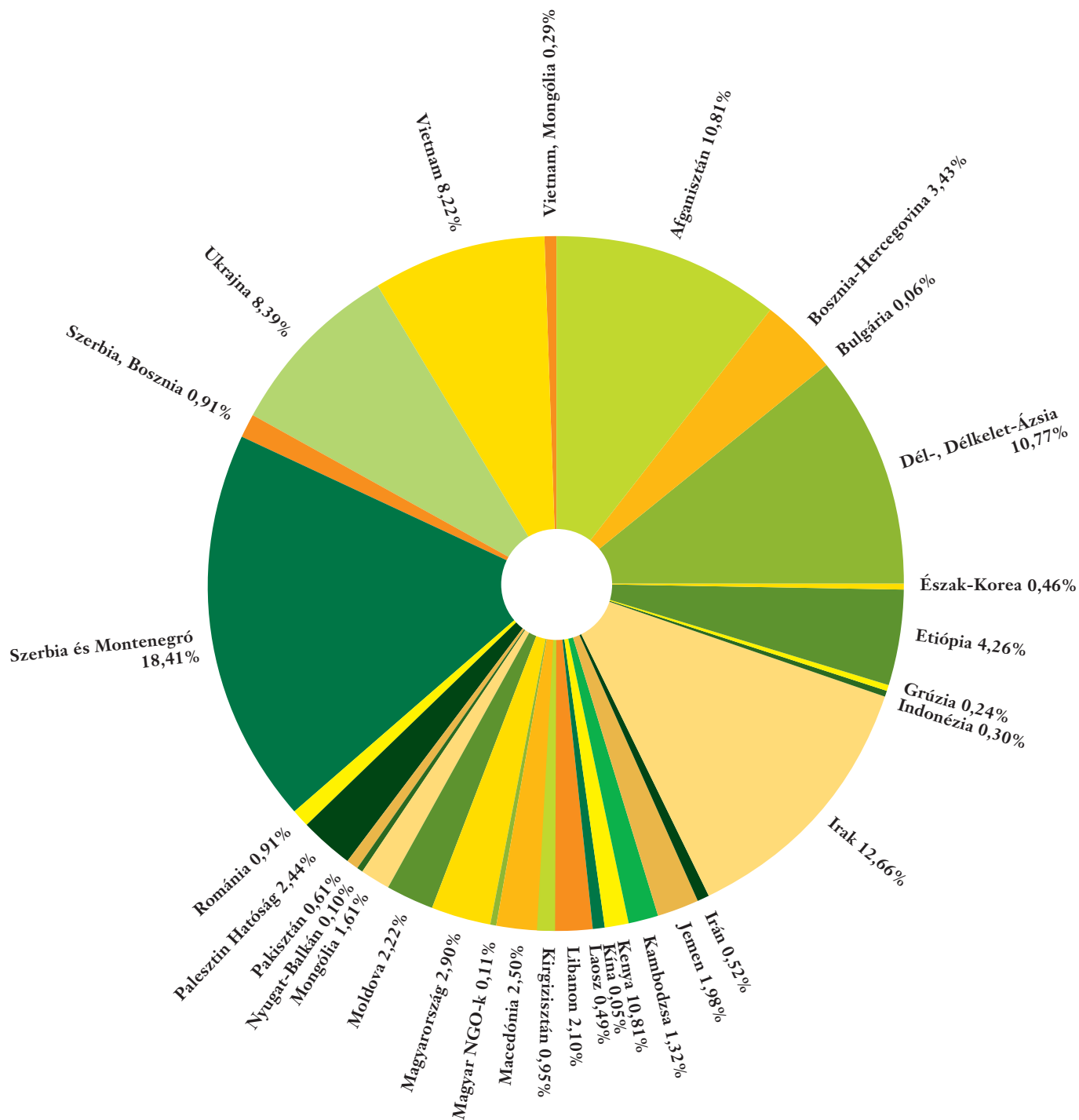
	2003	2004
ODA (M euró)	1474,11	12 348,46
OA (M euró)	4034,66	1386,22
Bilaterális ODA + OA (M euró)	5508,77	13 734,67
Összes NEFE (M euró)	6981,10	20 478,59
OA az összes NEFE %-ában	57,80	6,77

Forrás: KúM NEFE-GTF-től kapott adatok alapján

Ország	Projektek összértéke (Ft)	Projektek száma
Afganisztán	354 989 000	11
Bosznia-Hercegovina	112 790 253	14
Bulgária	2 000 000	1
Dél-, Délkelet-Ázsia	353 677 436	20
Észak-Korea	15 000 000	2
Etiópia	140 000 000	2
Grúzia	8 000 000	2
Indonézia	10 000 000	4
Irak	415 841 000	16
Irán	17 000 000	1
Jemen	65 000 000	2
Kambodzsa	43 298 181	5
Kenya	1 059 005	1
Kína	1 590 000	2
Kirgizisztán	31 200 000	5
Laosz	16 200 000	2
Libanon	68 898 639	5
Macedónia	82 223 000	4
Magyar NGO-k	3 750 000	1
Magyarország	95 281 826	12
Moldávia	73 000 926	28
Mongólia	49 700 000	7
Nyugat-Balkán	3 400 000	1
Pakisztán	20 000 000	3
Palesztin Hatóság	80 076 234	8
Románia	30 000 000	1
Szerbia és Montenegró	604 420 007	68
Szerbia, Bosznia	30 000 000	1
Ukrajna	275 636 388	44
Vietnam	269 922 298	26
Vietnam, Mongólia	9 670 000	2
Mindösszesen	3 283 624 193	301

2. ábra A PROJEKTEK ORSZÁGOK SZERINTI BONTÁSA (%)

Forrás: KÜM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése

Ha a táblázatban és az ábrán szereplő országokon végigtekintünk, akkor abból több **következtetés** adódik:

- igen széles az országpalletta, ugyanakkor igen sok ország esetében csak eseti és csekély mértékű a részvétel (Kenya, Kína,²⁷ Mongólia stb.);
- az országok között éppen annyi alacsony jövedelmű (Afganisztán, Etiópia, Laosz, Kenya, Kirgizisztán, Moldávia, Mongólia, Pakisztán, Vietnam), mint közepes jövedelmű országot (Bosznia-Hercegovina, Kína, Indonézia, Irak, Szerbia és Montenegró, Ukrajna) találunk;
- ráadásul a vizsgált időszakban a DAC-recipient-listán nem szereplő Bulgária és Románia is a magyar NEFE-politika kedvezményezettje volt;
- aligha mondható el Magyarországról, hogy NEFE-politikájának fókuszában a legkevésbé fejlett országok (*Least Developed Countries*) lennének,²⁸ hiszen mindössze négy legkevésbé fejlett országban (Afganisztán, Etiópia, Kambodzsza és Laosz) folytak/folynak magyar projektek;
- ugyancsak nem jellemző az afrikai országok kiemelt kezelése, hiszen a 2003 és 2006 közötti időszakban mindössze két afrikai ország (Etiópia és Kenya) volt kedvezményezett.

A fentiekhez hasonló megállapításra jutunk, ha a projekteken kívül megnézzük a bilaterális ODA **partnerek** szerinti megoszlását. A Külügyminisztérium jóvoltából ez a bontás a 2005. évre áll rendelkezésünkre (lásd 8. táblázat).

A táblázatból kiolvasható, hogy 2005-ben a magyar bilaterális ODA közel fele (44%-a) Európába irányult, s ezen belül is 26 százaléka egyetlen országba, Szerbia és Montenegróba. További 25 százalék a jemeni, s 24 százalék pedig a tanzániai adósság elengedésében testesült meg. Fontosabb recipiens volt még Vietnam és Laosz, a 2005. évi bilaterális ODA-áramlás 2,3, illetve 1,7 százalékával.

A Külügyminisztérium NEFE-stratégiája²⁹ a partnereket három kategóriába sorolja:

- a stratégiai partnerek közé Bosznia-Hercegovina, Szerbia és Montenegró, valamint Vietnam tartozik;
- partnernek számít: Etiópia, Jemen, Kambodzsza, Kirgizisztán, Laosz, Macedónia, Moldávia, Mongólia, a Palesztin Hatóság és Ukrajna,

8. táblázat A 2005. ÉVI BILATERÁLIS ODA RELÁCIÓS MEGOSZLÁSA

EURÓPA összesen (Ft)	3 766 705 435
Egyéb országok	22 004 500
Szerbia és Montenegró	2 237 280 017
Ukrajna	1 507 420 918
AFRIKA összesen	2 080 681 069
Tanzánia	2 080 681 069
ÁZSIA összesen	2 682 753 958
Jordánia	83 900 000
Palesztin autonóm területek	5 861 234
Jemen	2 180 545 070
Afganisztán	15 000 000
Kirgizisztán	15 000 000
Kambodzsza	12 500 000
Kína	167 610
Laosz	134 200 000
Mongólia	5 000 000
Vietnam	230 580 044
EGYÉB BILATERÁLIS	71 272 000
BILATERÁLIS összesen	8 601 412 462

Forrás: KÜM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése

- nemzetközi kötelezettség alapján Afganisztánt és Irakot támogatják, illetve
- 2006 végéig a cunami által leginkább sújtott délkelet-ázsiai országok (Indonézia, Srí Lanka) is a segélyezendő országok közé tartoztak.

Vagyis egyértelmű az **Európa-centrikusság**, valamint a legkevésbé fejlett és az afrikai országok nem prioritásként való kezelése. Amennyiben ebből az utóbbi két csoportból kerül ki a kedvezményezett, annak az adósságelengedés vagy valami természeti csapás az oka.

Amennyiben Magyarország meg akar felelni a recipiens elvárásainak s NEFE-tevékenységét harmonizálni szeretné a legfőbb donoréval, az EU-éval, akkor némileg át kell alakítania a partnerek körét:

- mindenképp nagyobb hangsúlyt kell fektetni **Afrikára**, s ezen belül is a szubszaharai térségre. Az EU irányelvei szerint a donorer ODA-növekményének 50 százalékát erre a leginkább rászoruló térségre kellene fordítani;
- ugyancsak nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjanak

27. 2006 óta Kína már nem szerepel a kedvezményezettek között, tekintettel az ország igen dinamikus gazdasági fejlődésére.

28. 2004-ben például a tervezett bilaterális NEFE-nek mindössze 7 százaléka (!) irányult a legszegényebb országokba. (*Beszámoló... 2004.*)

29. *Beszámoló... 2007*, 22 pp.

a **legkevésbé fejlett országok**, hiszen az MDG-t leginkább itt kell végrehajtani;

- ugyanakkor partnerként kellene megtartani azokat az országokat, ahol sikeres volt a magyar NEFE-tevékenység (Szerbia, Bosznia, Vietnam);
- a legfőbb partnerek esetében ki kell alakítani az EU középtávú országstratégiájával összhangban lévő nemzeti NEFE-stratégiákat;³⁰
- tekintettel arra, hogy az EU szorgalmazza a tagországok közötti NEFE-munkamegosztás kialakítását, így lehetővé válna a komparatív előnyeinken

alapuló (partner)specializáció kialakítása. Az sem lenne hátrány, ha a partnereink tisztában lennének a magyar donor komparatív előnyeivel, más donorokhoz viszonyított specifikumaival. Ezt kommunikálni kellene feléjük;

- tisztában kell lenni azzal, hogy a relációs struktúra megváltoztatása hosszú időt vesz igénybe, ráadásul a mozgásterünket erőteljesen behatárolja a multilaterális NEFE-tevékenység magas aránya, hiszen közvetlen partnerválasztásra csak a bilaterális NEFE-tevékenység esetén van lehetőség.

3. HOGYAN TÁMOGATUNK?

A következő megvizsgálandó kérdés, hogy **milyen formában** valósul meg a magyar NEFE-tevékenység. Tekintettel arra, hogy a magyar NEFE-tevékenység jelentős része multilaterális, így ebben az esetben nincsenek közvetlen információink a magyar rész felhasználásának módjáról. A bilaterális NEFE esetében a legfőbb formák a projektek, a műszaki-technikai együttműködés, a sürgősségi segély, a kötött segélyhitelezés és az adósságelengedés.

3.1. Projektfinanszírozás

Mint ahogy a 7. táblázatból látható, 2003 és 2006 között Magyarország mintegy 300 projektet³¹ menedzselte a NEFE-tevékenységgel összefüggésben, mintegy 3 milliárd forint értékben. A projektek fele (50,67%-a) megvalósult, 29,89 százaléka folyamatban, 8,66 százaléka előkészítés alatt s 7,90 százaléka tervezés alatt van. Mindössze három projektet töröltek.

9. táblázat A 2003 ÉS 2006 KÖZÖTTI PROJEKTEK FÁZIS SZERINTI MEGOSZLÁSA

Fázis szerinti bontás	Projektek összértéke (Ft)	Projektek száma
Előkészítés alatt	284 390 000	13
Felfüggesztve	38 000 000	2
Folyamatban	981 502 215	63
Megvalósult	1 663 802 066	163
Megvalósult KüM-támogatás nélkül	30 000 000	2
Tervezett	259 269 912	55
Törölve	26 660 000	3
Mindösszesen	3 283 624 193	301

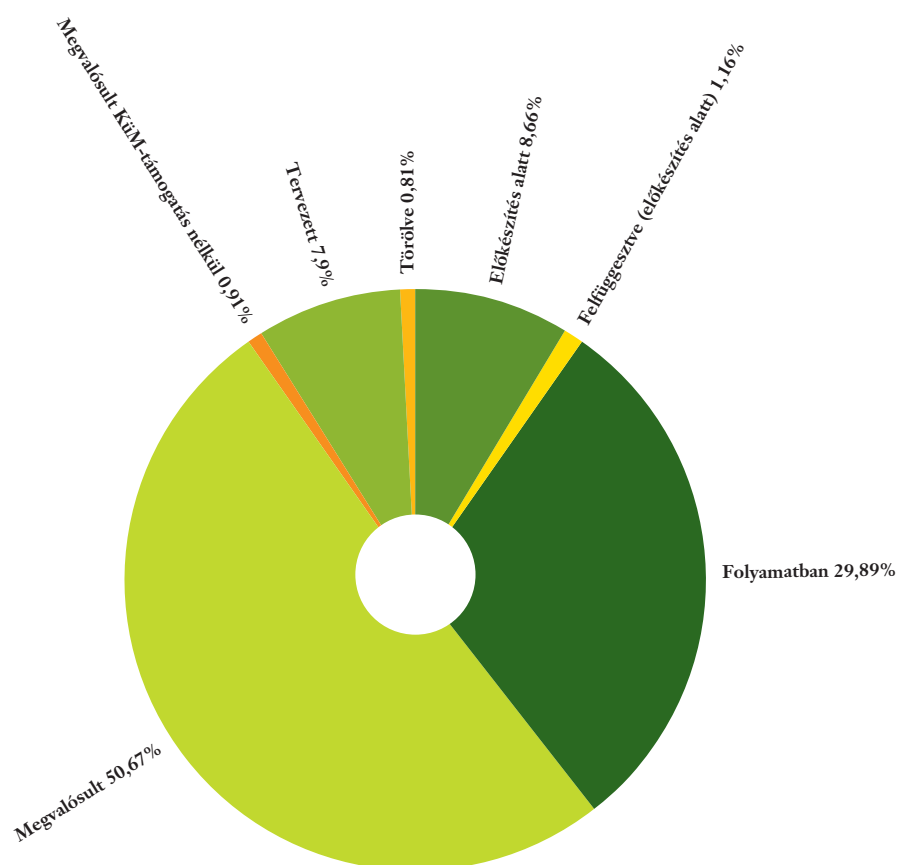
Forrás: KüM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése, 2007. április

30. Eddig Szerbiára készült el nemzeti NEFE-stratégia, Vietnam esetében pedig előkészület alatt van.

31. A projektet a KüM-terminológia igen szélesen értelmezi, alatta mindenféle NEFE-akciót ért, egy vízi erőmű építésétől kezdve egy delegáció fogadásán keresztül a társadalom NEFE-tudatosságának emeléséig.

3. ábra A 2003 ÉS 2006 KÖZÖTTI PROJEKTEK FÁZIS SZERINTI BONTÁSA (%)

Forrás: KúM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése, 2007. április

10. táblázat A 2003 ÉS 2006 KÖZÖTT MEGVALÓSÍTOTT, ILLETVE MEGVALÓSÍTÁS ALATT ÁLLÓ PROJEKTEK SZEKTORÁLIS MEGOSZLÁSA

Szektorok szerinti bontás (DAC-kód)	Projektek összértéke (Ft)	Projektek száma
Árutámogatás – egyéb (530)	44 500 000	3
Banki & pénzügyi szolgáltatások (240)	25 000 000	1
Vízgazdálkodás & higiénia (140)	176 660 000	4
Egészségügy (120)	413 594 700	24
Élelmiszersegély (fejlesztési)/ élelmiszer-biztonság (520)	5 400 000	1
Ipar, bányászat, építés (320)	81 900 000	2
Kereskedelem & turizmus (330)	17 169 412	5
Kommunikáció (220)	11 650 000	4
Kormányzat & civil társadalom (150)	1 099 825 315	135
Környezetvédelem, általános (410)	5 700 000	1
Mezőgazdaság, erdészet, halászat (310)	454 528 748	32
Oktatás (110)	313 485 895	34
Segély, sürgősségi – egyéb (720)	598 521 118	49
Segély, sürgősségi – élelmiszer (710)	4 059 005	2
Segély, újjáépítési és rehabilitációs (730)	2 500 000	1
Szociális infrastruktúra & szolgáltatások (egyéb) (160)	29 130 000	3
Mindösszesen	3 283 624 193	301

Forrás: KúM NEFE-GTF – Pápai Márta közlése, 2007. április

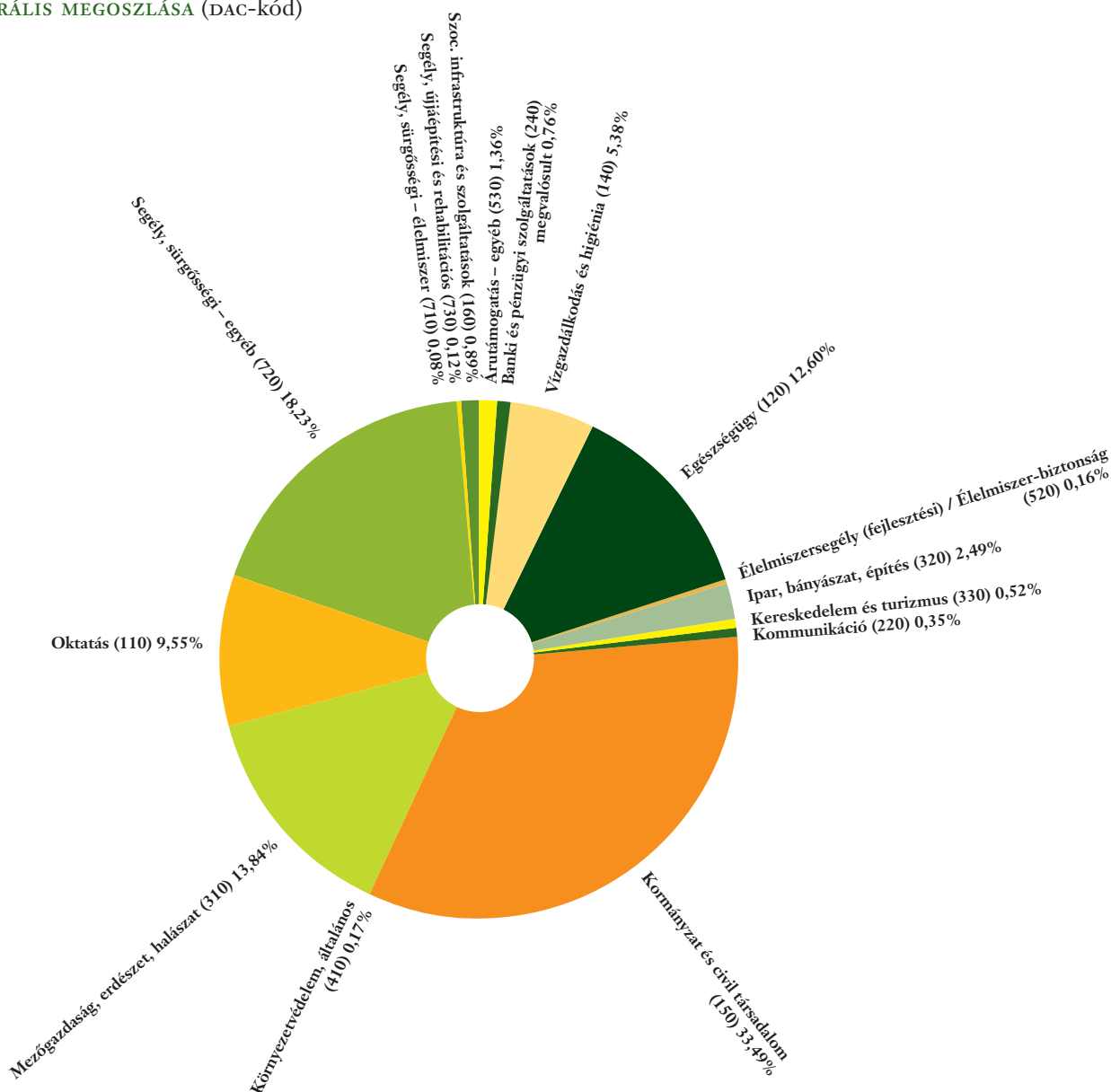
Ami a projektek szektorális megoszlását illeti:

- a projektek egyharmadának (33,49%-a) címzettje a kormányzat és a civil társadalom volt,
- 18,23 százaléka sürgősségi segély volt,
- 13,84 százaléka a mezőgazdaság, erdészet, halászat fejlesztésére,
- 12,60 százaléka az egészségügyre,

- 9,55 százaléka pedig az oktatásra irányult.

A fenti szektorok a projektek értékének 87,7 százalékát fedték le. A fennmaradó 12,3 százalék a vízgazdálkodásra, az iparra, az árukievitel támogatására, banki és pénzügyi szolgáltatásokra és a szociális infrastruktúra fejlesztésére irányult.

4. ábra A 2003 ÉS 2006 KÖZÖTT MEGVALÓSÍTOTT, ILLETVE MEGVALÓSÍTÁS ALATT ÁLLÓ PROJEKTEK SZEKTORÁLIS MEGOSZLÁSA (DAC-kód)

Bár a fenti táblázatból és ábrából sok minden kiolvasható, egy dolog nem. Nevezetesen a projektek megvalósulásának **sikeressége** vagy **sikertelensége**, a siker tényezői és a sikertelenség okai, a projektek hatása a recipiensekre és a donorokra. Habár kísérletet tettünk arra, hogy egyes projekteket behatóbban is tanulmányozzunk, de ez nem járt sikerrel. Ugyan-

csak nem sikerült hozzájutnunk az egyes projektek értékeléséhez, nyomon követéséhez (*follow-upjához*), visszacsatolásához (*feedbackjéhez*). Ezek pedig elengedhetetlenek a továbblépéshez. Maga a NEFE-ért felelős hatóság is beismeri, hogy a magyar NEFE-tevékenység egyik gyengesége a projektmonitoring és -értékelés hiánya.

3.2. Technikai együttműködés

A magyar NEFE-tevékenység másik súlypontja a **szakértők küldése és fogadása, képzése**, valamint ösztöndíjasok fogadása. Sajnos részletes, elkülönített adatokkal nem rendelkezünk e tevékenységről, illetve egyes tevékenységek a fenti projekteken, illetve az egyes társminisztériumok, valamint a HUN-IDA Kht. tevékenységén belül lelehetők fel. 2004-ben és 2005-ben például az alábbi minisztériumok többek között az itt felsorolt szakértőképzésben vettek részt:

- *Belügyminisztérium*: határőrök, palesztin választási szakértők, ukrán határőrök és szerbiai-montegrói határőrök képzése, oktatás a kabuli rendőrákadémián, az iraki rendőrség jordániai kiképzése, katasztrófavédelmi képzés ukrán, szerbiai-montegrói, bosznia-hercegovinai, vietnami, Srí Lanka-i és indonéz szakembereknek, kutató- és mentőcsapatok képzése Macedóniából, Szerbia és Montenegróból, Ukrajnából;
- *Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium*: a lúdtenyésztés tanulmányozása Magyarországon, kínai élelmiszer-ellenőrzési szakértők látogatása, kárpátaljai szakemberek képzése, delegációk fogadása Moldáviából, Kínából,
- az *Egészségügyi Minisztérium* egészségügyi megállapodást írt alá Mongóliával és Jemennel, delegációkat fogadott Kínából és Vietnamból,
- a *Gazdasági és Közlekedési Minisztérium* kereskedelempolitikai szakértőket küld Szerbiába és Montenegróba,
- a *Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium* Macedóniából és Kínából fogadott delegációkat,
- a *Pénzügyminisztérium* indonéz, vietnami, kínai és közép-ázsiai szakembereket fogadott a makrogazdasággal, adózással, privatizációval, az államháztartás rendszerével kapcsolatos tapasztalatok átadása céljából,
- a *HUN-IDA Kht.* albániai takarékszövetkezeti szakembereket, kirgiz parlamenti képviselőket, moldáviai szakértőket, mongol olajipari szakembereket, nigériai szakembereket és vietnami delegációkat fogadott.³²

A szakértői tevékenység egy része (delegációk küldése és fogadása) információink szerint elsősorban a magyar politikai és gazdasági átmenet (a piacgazdaság és a demokrácia kiépítése, privatizáció, a kis- és

középvállalkozások támogatása stb.) tapasztalatainak átadására fókuszál. Nem ártana, ha a piacgazdaság és a demokrácia kiépítésének tapasztalatai mellett a szakértők az átalakulás gazdasági, de különösen társadalmi következményeire is rávilágítanának, s megismertetnék az érdeklődő partnerekkel, hogyan tudott Magyarország úrrá lenni (?) a nemkívánatos következményeken, mit tett a szegénység csökkentése, a jövedelmkülönbségek mérséklése, az oktatás és az egészségügy fejlesztése érdekében a piacgazdaság körülményei között.

A technikai együttműködés másik aspektusa a „klasszikus” **szakértőküldés**, vagyis amikor a kiküldött szakértő az illető ország szakemberhiányát tudja pótolni. Ezt teszik a magyar tervezők, mérnökök, agrárszakemberek, orvosok.

A technikai-műszaki együttműködés legfőbb területei az alábbiak voltak, illetve lehetnek:

- a tudástranszfer és a tudásalapú segítség (know-how, szoftver, informatika stb.);
- az oktatás támogatása, szakértők képzése, távoktatás megszervezése;
- egészségügyi szolgáltatások nyújtása, kórházak tervezése, felszerelése, születésszabályozás, járványok elleni küzdelem;
- mezőgazdaság, vízgazdálkodás;
- katasztrófavédelem,
- az infrastruktúra fejlesztése, különös tekintettel a közlekedés fejlesztésére, valamint
- környezetvédelem.

A jövőben mindkét technikai együttműködési formációt, nevezetesen a szakértők fogadását és a szakértők küldését is, támogatandónak tartjuk, ugyanakkor a **hatásvizsgálat** itt sem maradhatna el. Mind a segítség nyújtása előtt, mind pedig utána meg kellene vizsgálni e forma költségeit, hatékonyságát, hatását és megfelelőségét. Az is fontos, hogy ez a segélytevékenység is **kereslet vezérelte** (*demand-driven*) legyen, vagyis a recipiens szükségletei, s ne a donor lehetőségei határozzák meg. Ehhez az kell, hogy a recipiens egyértelműen és transzparens módon, saját fejlesztési stratégiájához kapcsolódóan tudja szükségleteit megfogalmazni. Igen sokszor panaszkodnak a recipiensek arról, hogy a szakértők küldése meglehetősen költséges s legtöbbször a donor ország konzultáns cégei profitálnak belőle.

32. Lásd: www.hunida.hu

Ami az **ösztöndíjasok** fogadását illeti, a CONCORD és a többi *aid watch-csal* foglalkozó intézmény azon az állásponton van, hogy a donor országokban tanuló külföldi diákoknak nyújtott ösztöndíjak nem minősíthetők segélynek, mivel ezzel az illető donor ország központi költségvetése az ösztöndíjat nyújtó oktatási intézményt finanszírozza. Ugyanakkor a magyar NEFE-ért felelős minisztérium, vagyis a Külügyminisztérium azon az állásponton van, hogy a Magyarországon kiképzett hallgatók – amennyiben a végzés után visszatérnek hazájukba – jelentős mértékben hozzá tudnak járulni az adott recipiens ország gazdasági és társadalmi fejlődéséhez, következésképpen kiképzésük költségei tényleges segélyt jelentenek és akként is számolhatók el. Nem beszélve attól, hogy a magyar NEFE-tevékenység egyik súlypontja az oktatás, a képzés, a technológia- és a tudástranszfer. Ezzel az állásponttal teljes mértékben egyet lehet érteni.

A magyar Oktatási Minisztérium az ösztöndíjasok fogadása szempontjából az alábbiakat tartja partnerországainak: Mongólia, Vietnam, a Palesztin Nemzeti Hatóság, Jemen, Afganisztán, Kína, Laosz és Szerbia és Montenegró, valamint a határon túli magyarok.

3.3. Kötött segélyhitel

A kötött segélyhitel (*tied aid credit*) egy olyan speciális konstrukció, amelynek értelmében a magyar Eximbank által folyósított államilag támogatott exporthitel bizonyos költségeit – általában a piaci és a kedvezményes kamat különbözetét, valamint a hitelbiztosítást – a magyar állam (illetve annak képviselőjében a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium) átvállalja, és ezt a költséget segélyként nyújtja a kedvezményezett fejlődő országnak. Magát a projektet finanszírozó hitelt a recipiensnek kell visszafizetnie. Ugyanakkor a konstrukciót az teszi segéllyé, hogy:

- csak olyan ország veheti igénybe, ahol az egy főre eső GDP évi 3465 dollárnál kevesebb,³³ vagyis csak a közepesenél kevésbé magas jövedelmű országok jogosultak rá;
- csak segélyjogosult projekt finanszírozására lehet költeni, vagyis csak olyan projekteket lehet általa megvalósítani, amelyek piaci vagy üzleti alapon nem finanszírozhatók;
- a kedvezményezettiségi szintnek minimum 35

százalékosnak (a legkevésbé fejlett országok esetében minimum 50%-osnak) kell lennie, vagyis a segélyhitelnek 35, illetve 50 százalékkal olcsóbbnak kell lennie a CIRR (*Commercial Interest Reference Rate*) bázisú exporthitelnél;

- csak olyan projektekre igényelhetőek, amelyek a recipiens országok nemzeti fejlesztési tervében szerepelnek.³⁴

A fenti konstrukció annyiban hasonlít a kötött segélyre (a *tied aide*), hogy csak olyan áru vagy/és szolgáltatás exportjára vonatkozhat, amelyet a donortól szereznek be, s a kivitelezésnél is előírás a minimum 50 százalékos donortól való beszerzés, de emellett – a kötött segéllyel ellentétben – szempont a helyben beszerezhető inputok (munkaerő, építőanyag, nyersanyag) felhasználása is. Vagyis ez a segélynyújtási konstrukció annál kevésbé inflálja a segélyt és szolgálja a kedvezményezett érdekeit, minél nagyobb a recipiens hozzájárulása, részvétele.

Információink szerint a **Gazdasági és Közlekedési Minisztérium** kötött segélyhitelre fordítható költségvetési előirányzata – amelyet 2 éven belül lehet felhasználni – az alábbiak szerint alakult:

- 2004: 286 millió forint;
- 2005: 640 millió forint;
- 2006: 585 millió forint;
- 2007: 585 millió forint.³⁵

2004-ben a magyar kormány Bosznia-Hercegovina és Montenegró felé kormányközi megállapodásban vállalta a kötött segélyhitelhez kapcsolódó kamattámogatást és biztosítási díj-támogatást fedező adományelem folyósítását, s Indonéziával 2005 októberében kötöttek megállapodást. Ugyancsak 2005-ben 4 milliárd forintot ajánlottak fel kötött segélyhitelként a szökőár sújtotta délkelet-ázsiai országok közül Indonéziának és Srí Lankának.

2006-ban az 585 millió forintnyi előirányzatból 490 millió forintot használtak fel: 15 millió forintot a boszniai víztisztító kamattámogatására, 91 + 186 + 198 millió forintot pedig a montenegrói projektek hitelbiztosítására.

2007-ben az előirányzat legfőbb tételei a montenegrói projekt hitelbiztosítása, a boszniai projekt kamattámogatása és két Srí Lanka-i víztisztító támogatása lesz.

33. 2005-ös kritérium.

34. A kötött segélyhitelzés általános feltételeit OECD-megállapodás szabályozza (*Arrangement on Officially Supported Export Credits...* 2004).

35. Vagyis az összes magyar ODA-áramlás 2–3 százalékát tette ki.

II. táblázat A MAGYAR KÖTÖTT SEGÉLYHITELEK ALAKULÁSA

A kedvezményezett ország és a program	Szerződés éve	Projekt értéke*	Eximbank-hitel (forint)	Állami támogatás		Kifizetés összege (forint)			Az adat forrása, illetve megjegyzések
				Kamat (forint)	Biztosítás (forint)	2004	2005	2006	
Bosznia-Hercegovina: Ivóvíztisztító mű építése Tuzlában	Kormányközi keretmegállapodás: 2004. nov. 16.	5,8 M euró	5,8 M euró			Nem volt	Biztosítási-díj-támogatás 295 M Ft	Kamat-támogatás 23 M Ft	A 2005-ös és a 2006-os beszámoló + annak táblázatmelléklete
Bosznia-Hercegovina: szennyvíztisztító Brükskóban	Nem magyar cég nyert a tenderen	(9,2 M euró)	–	–	–	–	–	–	A közbeszerzés nyertese egy osztrák ajánlattevő lett
4 milliárd forint felajánlása a cunami által sújtott országoknak (Az elsőként jelentkező Indonézia vehetné igénybe, 20 M dollár kötött segélyhitelről folynak tárgyalások)	–	–	–	?	?	–	–	–	Tervezet: kikötőrekonstrukció
Montenegró: Oktatási beruházások támogatása Podgoricában	Kormányközi keretmegállapodás: 2005. 11. 19.	15 M euró	–	–	–	–	–	–	A 2006-os beszámoló táblázatmelléklete
Egyedi hitel-szerződések:									
1. Egészségügyi szakiskola	2006. 07. 26.	3,2 M euró	3,2 M euró				–	186 M Ft	
2. Vizsgaközpont	2006. 07. 26.	4,3 M euró	4,3 M euró				–	138 M Ft	
3. Óvoda	2006. 07. 26.	2,6 M	2,6 M				–	91 M Ft	
Vietnam: 35 M dollár kötöttsegélyhitel-felajánlás a Nong Son erőmű építésére	A 2006. decemberi versenytárgyaláson nem indult magyar vállalat	–	–	–	–	–	–	–	A magyar vállalkozóval a beruházás meghiúsult a vietnami fél részéről megváltoztatott feltételek miatt. A 2006-os beszámoló táblázatmelléklete
Srí Lanka részére kötött segélyhitel kikötőfelújításra és ivóvíztisztítók korszerűsítésére (OECD-jóváhagyásra vár)	Kormányközi keretmegállapodás: 2007. 02. 13.	51 M euró	–	–	–	–	–	–	

* A recipiens ország által meghatározott kiírás szerint – euró.

Forrás: a GKM közlése alapján

A fenti kötöttsegélyhitel-programok közül kettőt szeretnénk kiemelni, amelyekről részletesebb információink vannak. Az egyik a **montenegrói oktatási rendszer** fejlesztését célzó 15 millió eurós projekt, amelyről a két ország 2005 novemberében írta alá a 13 évre kiterjedő, 35 százalékos koncesszionális elemet tartalmazó kötöttsegélyhitel-megállapodást, amelynek értelmében a magyar beszállítás mértéke 50 százalékos volt. A program megvalósítása igen jelentős eredményeket ígért a kedvezményezett számára, a montenegrói oktatási rendszer kiépítése/fejlesztése által. Ugyanakkor a program kivitelezése a magyar fél számára is igen kedvező:

- elősegíti az ország világkereskedelemben való részvételét, a protekcionizmus képezte akadályok leküzdését, a nemzetközi fejlesztési kötelezettségeinek teljesítését és a bilaterális kapcsolatok építését,³⁶
- növeli az ország és a tendergyőztes építőipari cég exportját, emeli az építőipar versenyképességét, növeli a magyar cégek ismertségét, elősegíti piaca jutásukat, leküzdve a korrupció képezte akadályokat, csökkenti az országkockázatot, új munkahelyeket teremt idehaza.³⁷ (Mihály, 2006)

A másik a **tuzlai projekt**, amely magyar szellemi tőkével, magyar mérnökökkel és jelentős technológiai fejlesztésekkel valósult meg. A kivitelező magyar cégcsoport exportárbevétele az előző évihez képest másfélszeresére nőtt, s a növekmény 40 százaléka a tuzlai projektnek köszönhető. A cégcsoport által foglalkoztatottak száma 36,8 százalékkal nőtt és a projekt sok beszállítónak jelentett megrendelést.

A kötött segélyhitel egyértelműen olyan konstrukció, amely elősegíti a donor ország gazdasági érdekeinek érvényre juttatását, mindenekelőtt az export növelése, versenyképességének fokozása, a piacra jutás javítása, a gazdasági növekedés ösztönzése és munkahelyek teremtése által. Mivel a kötött segélyhitel általában nagy volumenű beruházásokat finanszíroz, így hozzájárul a hazai beszállítóipar fejlődéséhez. Szélesebb körű gyakorlásának két korlátja van: egyrészt a költségvetés teherbíró képessége, mind az államilag támogatott exporthitel, mind pedig a kamatkedvezmény és a biztosítási díj finanszírozása vonatkozásában. A másik korlátot a WTO jelenleg

folyó Dohai Fordulója jelentheti, ahol komoly viták folynak az exporthitel, az exporthitel-biztosítás és -garancia piactorzító és versenysemlegességet sértő hatásáról. Elképzelhető, hogy a közvetlen exporttámogatásokhoz hasonlóan e közvetett exporttámogatási forma alkalmazását is korlátozni vagy – nem lévén WTO-konform – felszámolni fogják.

3.4. Adósságelengedés

A többi fejlett országhoz hasonlóan Magyarország is gyakorolja a leginkább eladósodott országok adósságának elengedését. Egyrészt közvetetten, az egyes nemzetközi szervezeteken (IDA, IMF, Világbank stb.) keresztül, például a HIPC *Initiative* vagy a *Multilateral Debt Relief Initiative* (MDRI) formájában, másrészt közvetlenül, bilaterálisan.

A legfőbb **bilaterális adósságelengedési** akciók az alábbiak voltak:

- 2004: **Nicaragua** – a teljes adósság 24,57 millió dollár, az elengedett összeg 22,12 millió dollár, a maradék 2,46 millió dollárt 16 év alatt 32 részletben fizetik;
- 2005: **Jemen** – a teljes adósság 22,6 millió dollár, amiből 19,6 millió dollárt engedünk el, s ez 2180,545 millió forintként jelent meg a KüM által közölt ODA-adatokban, vagyis 2005-ös bilaterális ODA-nk 25 százalékát s teljes ODA-áramlásunk közel 10 százalékát tette ki;
- 2005: **Tanzánia** – a teljes adósság 20,8 millió dollár volt, amiből 18,8 millió dollárt engedett el a magyar kormány, s ez 2080,681 millió forintként jelent meg a KüM által közölt ODA-adatokban, vagyis 2005-ös bilaterális ODA-nk 24 százalékát s teljes ODA-áramlásunk 9,5 százalékát tette ki;
- 2006: **Etiópia** – a teljes adósság 7,154 millió dollár volt, aminek 90 százalékát (6,4386 millió dollárt) elengedték, 10 százalékát (743 000 dollárt) pedig magyar vállalatok által kivitelezendő fejlesztési (vízgazdálkodási, öntözési) projektté alakították át; arról nincs információnk, hogy ez hogyan jelent meg a 2006-os magyar ODA-statisztikában.
- 2006: **Irak** – az ország Magyarországgal szembeni teljes adóssága összesen 229,324 millió dollár volt (117,402 millió dollár a tőke és 111,922 millió dollár a kamat és a késedelmi kamat). A Párizsi

36. Ma már Magyarország Montenegró 9. legnagyobb kereskedelmi partnere.

37. Becslések szerint a tendergyőztes cég 10 százalékkal emelte az általa foglalkoztatottak számát a kötöttsegélyhitel-program elnyerése után.

Klubbal kötött megállapodás szerint a teljes adósság 60 százalékát engedték el, s a DAC előírásai szerint³⁸ az elengedett kamat (67,152 millió dollár) ODA-ként beszámítható. Azt nem tudjuk, hogy ez hogyan jelenik meg a magyar ODA-statisztikában.

Bár a donorközösségben elfogadott az adósság-elengedés ODA-ként való elszámolása, feltéve, ha az adósság elengedésének fejlesztési célja van, az európai civil szervezetek³⁹ azon a véleményen vannak, hogy habár szükségszerű és hasznos a nagymértékben eladósodott szegény országok adósságának rendezése, az adósságelengedés **nem minősíthető segélynek**. Ebben az esetben ugyanis semmiféle olyan új pénzügyeszköz-áramlás nem történik, amely lehetővé tenné a recipiens ország fejlődésének elősegítését, a szegénység csökkentését vagy a többi Millenniumi Fejlesztési Célkitűzés megvalósítását, vagyis fiktív pénzeszköz-áramlásról van szó. Ráadásul azzal sem lehet az adósságelengedést segéllyé konvertálni, hogy ebben az esetben az adós az adósságtörlesztésre fordítandó pénzt gazdaságfejlesztésre tudja fordítani, hiszen a nagymértékben eladósodott országok **nem rendelkeznek ezzel a pénzzel**, így ezt a fiktív pénzt sem erre, sem arra a célra nem tudják felhasználni. Őket egyedül csak az segítheti, ha további, szabadon felhasználható pénzeszközökhöz juthatnak.

2006-ban az EU által nyújtott segélyek mintegy 30 százaléka (13,6 milliárd euró) inflált segély volt, s ebből 11 milliárd euró az adósságelengedés számlájára írható.⁴⁰ Bár vannak olyan donorok, akik enged-

nek el adósságot, de azt nem számolják el segélyként, ugyanakkor igen sok donor ország esetében olyan nagyságrendet tesz ki az ODA-ként elszámolt adósság-elengedés, hogy gyakran a nyújtott ODA felét is eléri.⁴¹ Fekete-Afrika esetében például 2006-ban az ODA nagysága 23 százalékkal nőtt, de ha levonjuk az adósságelengedést, akkor csak 2 (!) százalékkal.

A tisztánlátást az szolgálná, ha az ODA-áramlást két bontásban mutatnák ki, nevezetesen az adósságelengedés beszámításával, illetve a nélkül. A CONCORD például azt javasolja, hogy az adósságelengedést ne ODA-ként számolják, hanem egy külön kategória, nevezetesen az „egyéb fejlesztési forrás” (*other development finance*) alatt. De itt is csak az adósság reálértékét, s nem nominális értékét tartja elszámolhatónak a CONCORD. Ugyanakkor bizonyos adósságokat – például azokat, amelyeket diktatúráknak, autoriter kormányoknak nyújtottak s amelyeket nem az illető ország gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében használtak fel, vagy amelyek presztízsbetűzéseket finanszíroztak, vagy az exporthitelek vissza nem fizetéséből keletkeztek, vagy amelyeket az adós részben vagy egészben visszavásárol – még ilyenformán sem lehetne elszámolni.

Magyarország esetében a nemzetközi segélystatisztika, nevezetesen az OECD DAC 2005-re vonatkozóan az alábbiak szerint kezeli az adósságelengedést. A táblázatban a tanzániai és a jemeni adósságok elengedését vették figyelembe, a magyar statisztikákban is szereplő 2079,168, illetve 2154,032 millió forint értékben.

12. táblázat A MAGYAR ODA-ÁRAMLÁS ALAKULÁSA 2005-BEN (millió forint)

	Kötelezettségvállalás	Adomány	Kölcsön	Nettó teljesítés
Bilaterális ODA	8601,412	4358,212	-4243,2	115,0
Multilaterális ODA	13 221,095	13 221,095	0	13 221,095
Összes ODA	21 822,507	17 579,307	-4243,2	13 336,107

Forrás: OECD DAC, 2005, Paris, 2006

38. Lásd: *Handbook for reporting debt reorganisation... 2000*.

39. Például a CONCORD.

40. A fennmaradó 1,6 milliárd euró az európai országokban tanuló fejlődő országbeli diákok oktatási költsége, 1 milliárd pedig az Európába menekültek költsége volt.

41. Ausztria a segélyeinek 57 százalékát, Franciaország 52 százalékát, Olaszország 44 százalékát, Németország 35 százalékát és Nagy-Britannia 28 százalékát inflálta 2006-ban. A 4,3 milliárd eurós francia inflált segélyből 2,8 milliárd az adósságelengedés (Irak, Nigéria) számlájára írható.

A fentiekből az derül ki, hogy 2005-ben a teljes magyar ODA-áramlás **19** százalékát tette ki az adósságelengedés, következésképpen a tényleges magyar segélynyújtás (*genuine aid*) a kötelezettségvállalásnak csak 81 százaléka, 13 336,107 millió forint volt. Vagyis **2005-ben Magyarország ténylegesen kevesebb, mintegy 7 milliárd forinttal (!) kevesebb segélyt nyújtott, mint 2004-ben.** S mivel 2006-ban is jelentős adósságelengedésre került sor, így a 2006-os segélyadat is erőteljesen inflált, s a 0,12 százalékos GNI-arány elérése is annak függvénye, hogy figyelembe vesszük-e az adósságelengedést avagy nem. Vagyis 2004-hez képest mind 2005-ben, mind pedig 2006-ban **csökkent** a tényleges magyar segítségnyújtás értéke, ha leszámítjuk az adósságelengedést. Az adósságelengedés nagyságát érzékelteti az a Külügyminisztériumból származó közlés,⁴² miszerint 2006-ban a Fekete-Afrikába irányuló magyar ODA-előirányzat 23 százalékkal nőtt, de ha leszámítjuk az adósságelengedést, akkor csupán két (!) százalékkal.

Mindezekből több dolog is következik a jövőt illetően:

4. A SEGÉLYHATÉKONYSÁG

Tekintettel arra, hogy mind nemzetközi, mind pedig nemzeti szinten elégtelenek a rendelkezésre álló források a szükségletekhez, a kívánalmakhoz képest, így a segélyezés mennyiségének növelése mellett szükségszerű a segélyhatékonyság növelése mindkét szinten. Ezt fejezi ki a világ legnagyobb donorjának, az EU-nak a szlogenje: *Deliver more, better and faster*,⁴³ s ezt célozza a donorközösség dokumentuma, a 2005-ben elfogadott, a segélyhatékonyságról szóló Párizsi Deklaráció,⁴⁴ illetve ennek 2006-os áttekintése.⁴⁵ Mind az EU segélyhatékonyságról alkotott álláspontja,⁴⁶ mind pedig a Párizsi Deklaráció tartalmaz olyan megállapításokat, amelyeket a magyar NEFE-politika alakításakor is figyelembe kell venni. Nem beszélve arról, hogy 2008-ban Ghánában (Accra) kerül sor egy magas szintű, segélyhatékonysággal foglalkozó fórumra (*High Level*

- az ODA-statisztikákat úgy kellene összeállítani, hogy abból egyértelművé váljék az adósságelengedés ténye és nagysága;
- külön kellene nyilvántartani az inflált és a tényleges (*genuine*) segélyt;
- az ODA-költségvetést pedig úgy kellene tervezni, hogy a tényleges, vagyis az adósságelengedéssel csökkentett ODA nagysága évről évre nőjön;
- ugyanakkor az adósságelengedés gyakorlatát az arra rászoruló országok esetében folytatni kell, de ha lehet, multilaterális keretekben.

3.5. Menekültek támogatása

A CONCORD és az *aid watch-csal* foglalkozó szervezetek véleménye szerint a menekültek ellátására fordított összegek nem számolhatók el segélyként, hiszen ténylegesen nem járulnak hozzá a fejlődő országok szegénységcsökkentéséhez, ugyanakkor bizonyos humanitárius célokat szolgálnak. Magyarország e tekintetben teljes mértékben megfelel az NGO-k elvárásainak, hiszen a menekültekre fordított költségeket sohasem számolta el ODA-ként (*Jakab 2007*).

Forum on Aid Effectiveness III), ahol ismét górcső alá veszik a segélyhatékonyság kérdését.

4.1. A donorok tevékenységének koordinációja

Amennyiben a rendelkezésre álló források szűkösek, akkor a felesleges duplicitások elkerülése érdekében szükségszerű a donorok tevékenységének koordinálása, harmonizálása, az erőforrások koncentrációja. Részben ezt szolgálják a segélyezés különböző multilaterális csatornáit (mint például a Világbank-csoporton keresztüli segélyezés, az IDA tevékenysége, az EU költségvetésén és az EDF-en keresztüli támogatás), részben pedig a bilaterális donortevékenységek összehangolása. A fenti elvek gyakorlati megvalósítását nagyban akadályozza, hogy a legjelentősebb donorok továbbra is a bilaterális támogatást preferálják, hiszen így látják biztosítva saját gazdasági, geopolitikai,

42. Jakab 2007.

43. „Többet, jobbat – gyorsabban.”

44. Lásd *Paris Declaration on Aid Effectiveness...* 2005.

45. Lásd *Aid effectiveness, 2006 Survey...* 2007.

46. Lásd *Communication from the Commission...* 2007.

külpolitikai, biztonságpolitikai érdekeik érvényesítését. A multilaterális segélyezés esetében a hatékonyság erőteljesen megkérdőjelezhető, hiszen éppen az „ownership” hiányzik, nagy az adminisztráció és a bürokrácia.

Magyarországnak nincs sok választási lehetősége. Nemzetközi kötelezettségei (az EU-tagságból és a jövőre OECD DAC-tagságból fakadó kötelezettség, nevezetesen az EU-költségvetéshez és az EDF-hez való kötelező hozzájárulás, az ODA/GNI arány emelése, a nemzetközi szervezetek hozzájárulásának, tagdíjainak fizetése) következtében a támogatásra rendelkezésre álló összegek jelentős és növekvő részét (70–80%-át) kénytelen multilaterális keretek között nyújtani, akár hatékonyan tartja ezt a módot, akár nem. Csak azt remélheti, hogy növekszik e szervezetek segélynyújtó hatékonysága.

A bilaterális tevékenység esetében több lehetőség is nyílna a segélyhatékonyság növelésére. Az EU azt javasolta, hogy alakítsanak ki munkamegosztást és komplementaritást a recipiens országon belül (*in-country and cross-sector complementarity*), illetve a recipiens országok között (*cross-country complementarity*), valamint a donorok között. Vagyis egy-egy donor egy vagy néhány területre, szektorra, illetve relációra koncentráljon,⁴⁷ de ugyanakkor ne legyenek a segélyből kimaradó relációk (*aid orphans*) vagy szektorok.

Ebben Magyarország akár proaktív szerepet is játszhatna: olyan területeket és relációkat jelölhetne meg, ahol komparatív előnyei és tradíciói vannak, s ahol a partnerek is ismerik és igénylik a magyar aktivitást. A donorokkal való együttműködés speciális területe lehetne Magyarország és a többi új EU-tag kooperációja, a nemzeti fejlesztési politikák egyeztetése és némi komplementaritás kialakítása.

A másik lehetőség a hazai NEFE-tevékenység hatékonyabbá tétele, aminek részben szervezeti, részben humánpolitikai, részben pedig gazdasági vonatkozásai vannak. Ami a **szervezeti** kérdéseket illeti, a magyar NEFE-tevékenység alapvetően decentralizált, hiszen bár a Külügyminisztérium felelős

a tevékenység koordinálásáért, de a NEFE-tevékenység mintegy 5/6-a az említett minisztériumon kívül zajlik.⁴⁸ Ez önmagában még nem dolgozik a hatékonyság ellen. A fő problémát a munkamegosztás átláthatatlanságában, az egyes minisztériumok által végzett NEFE-tevékenységről közölt információk és adatok hiányosságában, a megfelelő koordináció hiányában látjuk. Habár 2003 óta több, a koordinációért felelős „intézmény” működik (mint például a NEFE Tárcaközi Bizottság, a NEFE Tárcaközi Szakértői Munkacsoport, a Humanitárius Szakértői Munkacsoport vagy a Társadalmi Tanácsadó Testület), mégis az a benyomásunk, hogy a „sok baba között elvész a gyerek”: **nincs átfogó képünk, nincsenek megbízható és konzisztens adataink és információink** a magyar NEFE-tevékenységről és a munkamegosztás mikéntjéről. Az világos, hogy a NEFE-politika alakításáért és koordinálásáért, az alapelvek kidolgozásáért és betartásáért, a politika megvalósításáért és a DAC szerinti adatszolgáltatásért a Külügyminisztérium a felelős. Az is világos, hogy a NEFE-politika végrehajtását a HUNIDA Kht., illetve az egyes szakminisztériumok végzik, de az már kevésbé egyértelmű, hogy milyen alapon történik köztük a munkamegosztás, van-e egyeztetés közöttük, mekkora költségvetéssel dolgoznak, s tevékenységük milyen és ki felé irányuló beszámoló kötelezettséggel jár. Mivel az összes eddig említett résztvevő közpénzeket használ fel, így tevékenységükről szóló beszámolóiknak és adataiknak nyilvánosnak kell lenniük, függetlenül attól, hogy kinek és milyen célból készítik ezeket a beszámolókat.⁴⁹

Munkánk során igen gyakran ütköztünk abba a korlátba, hogy azért nem tudunk információkhoz és adatokhoz jutni, mivel az egyes intézményeknek nincs megfelelő **humán erőforrás**-kapacitása⁵⁰ az adatok és információk feldolgozására és közzétételére. Ezért azt javasoljuk, hogy osztrák mintára hozzanak létre egy **független NEFE-adattár és dokumentációs központot**, ami összegyűjtené, feldolgozná és publikálná a magyar (és a nemzetközi) NEFE-tevé-

47. Lásd *EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour...* 2007.

48. Jakab 2007.

49. Tudjuk, hogy valamennyi NEFE-vel foglalkozó minisztérium beszámolót készít a Külügyminisztérium felé. Azt azonban nem tudjuk, hogy ezek a beszámolók miért nem publikusak. Tudjuk, hogy valamennyi minisztérium adatot szolgáltat a Külügyminisztériumnak, amit az összesít. Azt azonban nem értjük, hogy ezek az adatok miért nem publikusak.

50. Vagyis kevés az ember s az a kevés sem szívesen foglalkozik ezzel.

kenységre vonatkozó adatokat, információkat. Erre akár egy kutatóintézet, akár egy NGO is alkalmas lenne.⁵¹

A segélyhatékonyság harmadik aspektusa pedig az egyes **projektekre** vonatkozik, vagyis arra, hogy a tervezett és megvalósított projektek mennyiben segítették elő a recipiens gazdasági és társadalmi fejlődését, a Millenniumi Fejlesztési Célok, valamint a donorok elvárásainak megvalósulását. Ehhez lenne szükség az egyes projektek *ex ante* és *ex post* értékelésére, a hatásvizsgálat elvégzésére és a visszacsatolás (*feedback*) kiértékelésére. Erre azonban mind ez ideig nagyon kevés példát találtunk.⁵²

4.2. A nemzeti szakpolitikák koherenciája⁵³

A segélyezés hatékonyságát nagyban növelné, ha az egyes nemzetek segélypolitikáját, illetve a nemzetközi, például EU-s segélypolitikát összhangba lehetne hozni a különböző szakpolitikákkal, mondjuk az agrár-, a kereskedelem-, az oktatás- vagy a migrációs politikával. Erre azért lenne szükség, hogy a segélypolitikai célokat ne lehetetlenítsük el agrár- vagy kereskedelempolitikai célokkal. Ne fordulhasson elő, hogy például a segélypolitikával támogatjuk egy afrikai ország mezőgazdaságát, exporttermelését, ugyanakkor az EU-s agrártámogatások versenyhátrányba kényszerítik az afrikai termelőket s az EU-s kereskedelempolitika pedig megakadályozza piacra jutásukat. Nem véletlenül alakult ki a „*trade instead of aid*” jelszó.

Az EU-tag Magyarország esetében az egyik legfőbb probléma, hogy a különböző szakpolitikák eltérő szinteken szabályozódnak. Míg a kereskedelempolitikát alapvetően a WTO szabályozza és az agrárpolitika pedig közösségi politika, addig a segélyezési politika részben nemzeti, részben közösségi, de mondjuk a migrációs politikát már teljes mértékben nemzeti hatáskörben szabályozzák. Ilyen körülmények között nagyon nehéz összhangot teremteni a különböző szakpolitikák között. Amennyiben egy ország elkötelezett, vagyis a recipiens érdekeit szem előtt tartó segélypolitikát folytat, akkor a szakpolitikák esetében is olyan gyakorlatot kell – ha tud – folytatnia, ami a recipiens érdekeit szolgálja.

4.3. Hosszú távú tervezés/tervezhetőség

A segélyezés hatékonyságát nagyban növeli a segélyek folyósításának **kiszámíthatósága**. Ezt szolgálhatja az, ha a segélyeket nem egy naptári évre, hanem több évre előre vagy egy időszakra irányozzák elő, tervezik (*multiannual planning*). Ez jó lehet a donornak, de különösen a recipiensnek, hiszen általa lesz megvalósítható a fejlesztés fenntartható finanszírozása (*sustainable financing for development*). A többéves tervezésre nemzetközi szervezetek esetében már találunk példát (IDA vagy az EU EDF-e), de bilaterális donorok esetében kevésbé. Legfeljebb előirányzatokkal találkozunk, de ez még nem jelent kiszámítható teljesítést. A hosszú távú tervezhetőség különösen a nagyobb, többéves teljesítést igénylő projektek esetében szükséges. Amennyiben a donorközösségen belül kialakul egy partnerspecializációt eredményező munkamegosztás, akkor még nagyobb jelentősége lehet a hosszú távú tervezhetőségnek.

4.4. A recipiens országok igényeinek való megfelelés

A segélyezés eddigi gyakorlata azt mutatja, hogy – a humanitárius és a sürgősségi segélyt leszámítva – a támogatások nyújtását alapvetően a donorok gazdasági, külpolitikai, biztonságpolitikai érdekei határozták meg, vagyis a segélyezés alapvetően „*donor driven*” volt. Habár a Millenniumi Fejlesztési Célok elfogadásával a recipiens érdekeit tükröző szempontrendszert fogadtak el, a gyakorlatban nem minden esetben ennek megfelelően történt a segélynyújtás, igen sokszor esetleges volt az MDG-vel való egybeesés, és legfeljebb a retorika szintjén lehetett róla beszélni. Ideális esetben a segélyhatékonyság egyik (elvi) kritériuma lehetne, hogy a támogatás mennyiben segíti elő az MDG megvalósulását. A gyakorlatban pedig úgy lehetne a recipiens érdekeinek megfelelő segélypolitikát megvalósítani, hogy az országstratégiák összeállításakor az illető fogadó ország szükségleteiből, esetleg nemzeti fejlesztési stratégiájából, tervéből indulnánk ki s a recipienst is bevonnánk ebbe a folyamatba. Vagyis a donortevékenységnek a recipiens fejlesztési elképzeléseire kellene igazodni.

51. Konkrét megkeresésre konkrét javaslatokkal tudunk szolgálni.

52. Ténylegesen egyet sem, bár néhányra kaptunk ígéretet.

53. Ennek szükségességére Frida Balázs hívta fel figyelmünket.

A recipiens igényeinek való megfelelés egyik kiemelt területe a szegénység csökkentése, vagyis olyan segélyek nyújtása, amelyek

- a leginkább rászorulókat, a legszegényebbeket segítik, és
- az ún. *Basic Social Services* (alapellátás: alapfokú oktatás, egészségügyi alapellátás, népesedési programok, ételmezés és egészséges ivóvízzel való ellátás) fejlesztését segítik elő.

Az 1995. évi koppenhágai *World Social Summit* 20 százalékosban határozta meg az alapellátásra fordított ODA kívánatos részarányát. 2005-ben az EU-15-ök ODA-juk 14 százalékat költötték alapellátásra. Egyedül Luxemburg költött 20 százaléknál többet, de Ausztria csak 3,5 százalékos. Magyarország esetében nem állnak rendelkezésünkre adatok az alapellátás részarányáról.

4.5. A segélyek kötöttségének feloldása

Mind a recipiensek érdekét, mind a segélyfelhasználás hatékonyságát növelné a kötött segélyek részarányának csökkentése, illetve a kötöttség teljes feloldása. A kötöttség megszüntetése nem csak a tranzakciós költségeket csökkentené, de elősegítené a recipiensek aktívabb részvételét. A DAC-donorok ezért a DAC ajánlását elfogadva igyekeznek a segélyek kötöttségének fokozatos felszámolására, kezdetben és elsősorban a legkevésbé fejlett országok vonatkozásában.⁵⁴ Természetesen ez a törekvés ütközhet a donor országok üzleti köreinek érdekével, akik a segélynyújtástól piacbővülést és jelentős bevételeket remélnek. Jelenleg erőteljes szórást mutat a DAC-országok segélyeinek kötöttsége: az USA esetében a segélyek mindössze 7 százaléka **nem kötött**, míg Írország, Luxemburg, Nagy-Britannia és Svédország esetében 100 százaléka.⁵⁵ Magyarország a kötött segélyezés helyett a kötött segélyhitel gyakorlatát követi. Ezek előirányzata 2005-ben az akkori ODA-áramlás 2,9 százalékat, 2006-ban pedig 2,0 százalékat tette ki, vagyis a magyar segélyezés aligha tekinthető nagyon kötöttnek.

4.6. Számonkérhetőség – elszámoltathatóság

Mivel a segélyezés – a magánforrásokat és személyes adományokat kivéve – általában közpénzekből való-

sul meg, ezért a költséghatékonyságot nagyban emelné, ha a segélypénzeket kezelő és felhasználó szervezetek, intézmények **transzparens, közérthető, mérhető és összehasonlítható módon rendszeresen beszámolnának** egyrészt a költségvetésüket jóváhagyó parlamentnek, a civil szervezeteknek, a közvéleménynek, a „társadalom”-nak, másrészt a nemzetközi donor- és recipiensközösségnek.

Tudjuk, hogy a segélypolitika végrehajtásáért a HUN-IDA Kht. felel a Külügyminisztériummal kötött szerződés értelmében, s hogy „a HUN-IDA megfelelően teljesítette szerződéses kötelezettségeit és eredményesen működött közre a projektek szakmai-pénzügyi előkészítésében, a pályázatok összeállításában, a partnerországokból érkező szakmai delegációk képzési programjainak szervezésében, s kezdő lépéseket tett a projektek monitoringjára és értékelésére”.⁵⁶ Sajnos a fentiekre vonatkozó konkrét kérdéseinkre nem kaptunk választ, mondván, hogy azok üzleti titkot képeznek a KüM-mel kötött szerződés értelmében.

Jó lenne, ha a fentiekben igényelt beszámoló(k) minősége, a segélypénzek felhasználásának hatékonysága határozná meg a következő időszakban rendelkezésükre álló összeget. A pénzt az kapná, aki a leghatékonyabban tudja hasznosítani. Ehhez azonban ki kellene dolgozni egy objektív kritériumokon alapuló és kvantifikálható értékelési rendszert mind az egyes intézmények, mind az egyes projektek esetében. Elképzelhető, hogy a különböző segélyformákat más és más intézmény, szervezet tudja hatékonyan alkalmazni.

4.7. Projektmonitoring

A segélyhatékonyság kimutatásának egyik fontos aspektusa a különböző projektek monitorozása, *ex ante* és *ex post* értékelése, hatásvizsgálatának elvégzése mind a donor, mind pedig a recipiens szempontjából. A hatásvizsgálat elvégzésekor kiemelt figyelmet kellene fordítani a környezeti hatásra.⁵⁷ Ugyancsak fontos lenne, hogy a már befejezett és átadott projektek sorsát nyomon kísérik (*follow-up*) és a visszacsatolást (*feedbacket*) a projektek kedvezményezettjeitől is bekérjék, a tanulságokat levonják.⁵⁸

54. Lásd *DAC Recommendations on Untying Official Development Assistance to the Least Developed Countries*.

55. Forrás: *Aid effectiveness...* 2007.

56. *Beszámoló...* 2006, 7. p.

57. Erre az aspektusra Simonyi Gyula hívta fel a figyelmünket.

A Külügyminisztérium által készített, a 2005. évre vonatkozó beszámolóban csupán annyi áll, hogy „...a projektek megvalósítása általában megfelelő volt, de előfordultak szervezési, technikai és költséghatékonysági hibák”.⁵⁹ Sajnos konkrét projektek értéklésének megtekintésére nem kaptunk lehetőséget. Az információk begyűjtésében a jelenleginél aktívabb szerepet játszhatnának a magyar külképviseletek,⁶⁰ esetleg az egyes recipiens országokban dolgozó magyar szakértők. Annál is inkább, mivel a Külügyminisztérium a jövőben nagyobb szerepet szánna a külképviseleteknek a NEFE-tevékenységben, azáltal, hogy a NEFE-előirányzat egy részét (2006-ban 21 millió forintot) kihelyezik öt nagykövetségre (Belgrád, Chisinau, Hanoi, Nairobi és Pretoria) mikroprojektek finanszírozására.

Le kell számolni azzal a kényszerképzettel, hogy csak a nagy és drága projektek lehetnek hatékonyak. Különösen egy kis és erőforrásszegény ország esetében fontos, hogy bizonyítani tudjuk, hogy a célirányos, tudástranszferen alapuló projektek kis értékük ellenére is lehetnek hatékonyak és jelentős fejlesztési hatással járhatnak.

4.8. Segélyhatékonyság – kinek a szempontjából?

Abban mindenki egyetért, hogy növelni kell a segélyek hatékonyságát. Ugyanakkor mindegyik érdekelt fél (*stakeholder*) mást ért alatta. Egy élelmiszersegély például akkor hatékony a recipiens számára, ha akkor érkezik, amikor arra szükség van, olyan termékekből áll, amiből hiány van és eljut azokhoz, akik éheznek vagy alultápláltak. Egy donor országbeli vállalkozó számára akkor és abból kifizetődő élelmiszersegélyt nyújtani, amikor és amiből felesleg van, vagyis ami számára piacot akar találni. Hogy szállítmánya kihez jut és kihez nem jut el, eléggé közömbös.

El kell dönteni, hogy mi a **segélyezés célja!** Az a segélyezési akció és forma, amely ezt a célt minél kevesebb költséggel valósítja meg, hatékony, legalábbis hatékonyabb, mint egy másik akció vagy forma. A probléma gyökere az, hogy a fejlesztéspoli-

tikával az országok legalább négy elvárásnak szeretnének eleget tenni:

- a **donorközösség** elvárásának, ami például a GNI-arányos hozzájárulás emelését igényli,
- a **recipiensek** elvárásainak, amelyek az ő céljaikat leginkább kielégítő segélyakciókat igényelnek (például minél több adományt vagy kötöttség nélküli segélyt; emelkedő nagyságú, szabad felhasználású és lehetőleg feltétel nélküli erőforrástranszfereket),
- az **adófizetők és a civil szervezetek** elvárásainak, hogy minél hatékonyabban, transzparens módon és korrupciómentesen használják fel a közpénzeket,
- a **donor** ország elvárásainak, amely a segélyezésrel külpolitikai, biztonságpolitikai és gazdasági célokat akar elérni.

Mivel a négy cél úgynevezett konfliktusban lévő cél, így nincs olyan segélytevékenység, amely minden szempontból hatékony. Az illető ország fejlesztéspolitikai stratégiája kialakításakor azonban egyértelműen meg kell fogalmazni, hogy mi az illető ország segélypolitikájának legfőbb célja: kit, milyen módon, milyen feltételek mellett s milyen „áldozatok árán” akar támogatni.

58. Ha például megkérdezték volna a tanzániai lakosokat, hogy milyen élmény hepehupás utakon egy zsúfolt csuklós buszon utazni, akkor valószínű, hogy a magyarok nem szállítottak volna több csuklós buszt Afrikába. S ha megkérdezték volna a Dar es Salaam-i Egyetem hallgatóit, hogy milyen tízemeletes, állandó víz- és villanyhiánnyal küzdő kollégiumokban lakni, akkor valószínű, hogy a svéd kormány meggondolta volna, hogy Afrikában toronyházakat építsen.

59. *Beszámoló...* 2006, 7. p.

60. A 2004. évre vonatkozó KüM-ös beszámoló szerint (*Összefoglaló...* 2005, 3. oldal) a külképviseletekről érkeztek ilyen monitoring-jelentések. Sajnos ezekhez nem tudtunk hozzájutni.

5. ÖSSZEFOGLALÁS HELYETT: AZ AID WATCH MUNKACSOPORT 12 PONTJA

Az alábbiakban 12 pontban foglaljuk össze azokat a változtatási szükségszerűségeket, amelyek végrehajtásától azt reméljük, hogy a magyar fejlesztéspolitika nemcsak a civil szervezetek, de a főszereplők, a recipiensek s talán a donor Magyarország érdekének is jobban megfelelné.

1. szabad hozzáférés a publikus NEFE-adatokhoz, -statisztikákhoz, -jelentésekhez, beszámolókhöz, -projektértékelésekhez;
2. az üzleti titkot nem képező adatok teljes transzparenciája – egy NEFE-adattár és dokumentációs központ létrehozása;
3. a NEFE jogszabályi háttérének megalkotása az összes érdekelt/érintett bevonásával,
4. a magyar NEFE-összeg legyen kiszámítható, s pontos menetrend készüljön a 0,17, illetve a 0,33 százalékos ODA/GNI célkitűzés teljesítéséhez; az ODA egy bizonyos százalékát fordítsák hazai NEFE-oktatásra;
5. beszámoltathatóság a magyar NEFE végrehajtásáról és elszámoltathatóság a NEFE elköltéséről; egységes rendszerben készült, egymással összehasonlítható éves beszámolók készítése;
6. a bilaterális ODA részarányának emelése;
7. az afrikai és a legkevésbé fejlett országok mint recipiensek, illetve a szegények preferálása;
8. a Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések (mindegyiknek a szegénységcsökkentés) megvalósítását közvetlenül szolgáló szektorok (mezőgazdaság, egészségügy, oktatás), illetve az ún. *Basic Social Services* támogatásának preferálása;
9. a segélyt infláló tételek (adósságelengedés, menekültek költségei) nem segélyként való nyilvántartása/elszámolása;
10. a tényleges (*genuine*) segély mennyiségének kiszámítható emelése és minőségének javítása;
11. a segélyhatékonyság mérése és növelése;
12. a projektek monitorozása, *ex ante* és *ex post* értékelése, hatásvizsgálat végzése, különös tekintettel a környezeti hatásra, valamint visszacsatolás (*feedback*) készítése.

RÖVIDÍTÉSEK

CONCORD	European NGO Confederation for Relief and Development
DAC	Development Assistance Committee, az OECD Fejlesztési Együttműködési Bizottsága
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development, Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank
EDF	European Development Fund, Európai Fejlesztési Alap
EIB	European Investment Bank, Európai Beruházási Bank
GKM	Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
G8	a világ legfejlettebb országait (Franciaország, Japán, Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, az USA és Oroszország) tömörítő csoportosulás
GNI	Gross National Income, bruttó nemzeti jövedelem
HAND	Hungarian Association of NGOs for Development and Humanitarian Aid, HAND Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség
HIPC	Highly Indebted Poor Countries, nagymértékben eladósodott szegény országok
IDA	International Development Association, Nemzetközi Fejlesztési Társulás
IMF	International Monetary Fund, Nemzetközi Valutaalap
KÜM	Külügyminisztérium
MDG	Millennium Development Goals, Millenniumi Fejlesztési Célok
MDRI	Multilateral Debt Relief Initiative, Multilaterális Adósságcsökkentési Kezdeményezés
NEFE	Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés
NEFE-GTF	Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési, Gazdaság- és Tudománypolitikai Főosztály
NEFE TB	NEFE Tárcaközi Bizottság
NEFE TTT	NEFE Társadalmi Tanácsadó Testület
OA	Official Assistance, hivatalos segély
ODA	Official Development Assistance, hivatalos fejlesztési segély
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
UNDP	United Nations Development Programme, az ENSZ Fejlesztési Programja
UNIDO	United Nations Industrial Development Organisation, az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete
UNICEF	United Nations Children's Fund, az ENSZ Gyermekalapja
WHO	World Health Organisation, Egészségügyi Világszervezet

IRODALOMJEGYZÉK

- Aid effectiveness. 2006 Survey on Monitoring the Paris Declaration. Overview of the Results*, OECD, Paris, 2007.
- Arrangement on Officially Supported Export Credits*, OECD, Paris, 2004, 81 pp.
- A Brief Summary of Hungary's International Development Co-operation Activities*, 2006, Budapest 4 pp.
- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Tárcaközi Bizottság részére a 2003. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési tevékenységről és a 2004. évre tervezett költségvetésről*, Budapest, KüM, 2004, 15 pp.
- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2005. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) tevékenységről és a 2006. évre tervezett feladatokról*, Budapest, KüM, 2006, 26 pp.
- Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együtműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2006. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) tevékenységről és a 2007. évre tervezett feladatokról*, Budapest, KüM, 2007, 22 pp.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Keeping Europe's promises on Financing for Development*, COM (2007) 164 final, Financing for development – from Monterrey 2002 to Doha 2008, Progress report 2007, Is the European Union on track to meet its commitments by 2010? Brussels, 04. 04. 2007, 144 pp.
- DAC Recommendations on Untying Official Development Assistance to the Least Developed Countries*, 2006, OECD, Paris, 13 pp.
- DAC Statistical Reporting Directives*, 2007, OECD, Paris, 06 April 2007, 74 pp.
- EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour in Development Policy*, Brussels, Council of the European Union, 10 May 2007, 18 pp.
- Europe and the South: A New Era, European Development Cooperation: towards policy renewal and a new commitment*, SID/EDC 2021 International Conference, 27–28 September 2004, The Hague
- Handbook for reporting debt reorganisation on the DAC questionnaire*, OECD, DAC, 2000, 36 pp.
- Hold the Applause! EU governments risk breaking aid promises*, April 2007, CONCORD, Brussels, 48 pp.
- Hungary's Report on the Millennium Development Goals. Taking stock*, October 2004, Ministry of Foreign Affairs, Budapest, 24 pp.
- Jakab, Péter (2007): *A hivatalos fejlesztési támogatásra vonatkozó adatszolgáltatás hazai gyakorlata*, az „aid watch” szemináriumon (2007. június 13.) tartott előadás, 3 pp.
- Keeping Europe's Promises on Financing for Development* (2007), Brussels, Council of the European Union, 10 May 2007, 10 pp.
- Michel, Louis: *Még mindig kevés a segély*, Világ gazdaság, 39. évfolyam, 2007. április 5.

Mihaly, Marta (2006): *What Hungary hope to gain from the tied aid loan programme provided to Montenegro? An inquiry into the benefits to the donor country*, Master Thesis, Oxford Brooks University on association with the International Business School, Budapest, 96 pp. (Confidential)

Miklósi Gábor (2007): *Segélybusiness*. Bejáratos utak, Magyar Narancs, 2007. május 10., 16–18. pp.

The Millennium Development Goals Report 2007, United Nations, New York 2007, 36 pp.

Obrovsky, Michael (2006): *Aid monitoring – Why we have to look at our ODA figures*, International Conference on Experiencing International Development, Budapest, 20 October, 2006, 9 pp.

Összefoglaló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Tárcaközi Bizottság (NEFE TB) részére a 2004. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) tevékenységről és a 2005. évre tervezett költségvetésről készített beszámolórol, KüM, Budapest, 2005, 12 pp.

Paragi, Beáta – Szent-Iványi, Balázs (2006): *Szükség vagy érdek? A nemzetközi fejlesztési együttműködés és segélyezés érdek- és motivációrendszere*, Társadalom és Gazdaság, 28 (2006) 1, pp. 99–121.

Paris Declaration on Aid Effectiveness, Ownership, Harmonisation, Alignment, Results and Mutual Accountability, High Level Forum, Paris, February 28 – March 2, 2005, 12 pp.

Szilágyi György (2007): *Az ENSZ millenniumi célkitűzései és a statisztika*, Statisztikai Szemle, 85. évfolyam. 5. szám, pp. 389–405.

Wanlin, Aurore (2007): *What future for EU development policy?*, Working Paper, Centre for European Reform, London, 33 pp.

www.gkm.gov.hu, www.hunida.hu, www.kum.hu, www.oecd.org/dac/stats/

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KÜLÜGYMINISZTERE

8897/Adm/KÜM/2007

Kékesi Annamária úrnő,
elnök
HAND Szövetség
Budapest

Tisztelt Elnök Asszony!

Köszönöm, hogy a HAND Szövetség képviseletében személyesen adta át a Külügyminisztériumban a CONCORD aid watch jelentését a Millenniumi Fejlesztési Célok elérése érdekében az Európai Unió tagállamai által vállalt kötelezettségek teljesítésének jelenlegi állásáról. A színvonalas dokumentumot magam és kollégáim is nagy figyelemmel tanulmányoztuk, hiszen számos tanulsággal szolgál annak áttekintése, hogy az egyes tagállamok civil szervezetei miként vélekednek hazájuk nemzetközi fejlesztési együttműködési politikájáról. Örömmel láttuk, hogy a jelentés elismerően szól Magyarország eddigi erőfeszítéseiről, megemlítve, hogy a nemzetközi fejlesztésre fordított költségvetési források 2003 és 2006 között megduplázódtak.

Természetesen a kedvező tendencia fenntartása, a további növekedés biztosítása komoly kihívás hazánk számára, hiszen nem szabad elfelejtenünk, hogy a jelentésben kritikával illetett tagállamokhoz képest, amelyek évtizedek óta folytatnak ilyen tevékenységet, a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika csak néhány éves múltra tekinthet vissza. Ugyanakkor biztosíthatom arról, hogy a terület koordinációjáért felelős miniszterként mindent el fogok követni annak érdekében, hogy a rászoruló országokba irányuló magyar támogatás, összhangban hazánk globális felelősségvállalásával, megfeleljen a nemzetközi közösség elvárásainak.

A Külügyminisztérium illetékes főosztályának munkatársai a jövőben is rendszeresen egyeztetnek majd a humanitárius segélyezéssel és fejlesztési együttműködéssel foglalkozó hazai civil szervezetekkel, továbbra is számítanak véleményükre, tapasztalataikra annak érdekében, hogy közösen teljesíthessük vállalásainkat, a kormányzat részéről elsősorban a fejlesztésfinanszírozás, a civil szervezetek részéről pedig a minőségi projektvégrehajtás terén.

Budapest, 2007. május 31.

Üdvözlettel:
Dr. Göncz Kinga

2. számú melléklet A DAC ODA RECIPIENSEINEK LISTÁJA

Effective from 2006 for reporting on 2005, 2006 and 2007

Least Developed Countries	Other Low Income Countries (per capita GNI < \$825 in 2004)	Lower Middle Income Countries and Territories (per capita GNI \$826–\$3255 in 2004)	Upper Middle Income Countries and Territories (per capita GNI \$3 256–\$10 065 in 2004)
Afghanistan	Cameroon	Albania	Anguilla*
Angola	Congo, Rep.	Algeria	Antigua and Barbuda
Bangladesh	Cote d'Ivoire	Armenia	Argentina
Benin	Ghana	Azerbaijan	Barbados
Bhutan	India	Belarus	Belize
Burkina Faso	Kenya	Bolivia	Botswana
Burundi	Korea, Dem. Rep.	Bosnia and Herzegovina	Chile
Cambodia	Kyrgyz Rep.	Brazil	Cook Islands
Cape Verde	Moldova	China	Costa Rica
Central African Rep.	Mongolia	Colombia	Croatia
Chad	Nicaragua	Cuba	Dominica
Comoros	Nigeria	Dominican Republic	Gabon
Congo, Dem. Rep.	Pakistan	Ecuador	Grenada
Djibouti	Papua New Guinea	Egypt	Lebanon
Equatorial Guinea	Tajikistan	El Salvador	Libya
Eritrea	Uzbekistan	Fiji	Malaysia
Ethiopia	Viet Nam	Georgia	Mauritius
Gambia	Zimbabwe	Guatemala	Mayotte*
Guinea		Guyana	Mexico
Guinea-Bissau		Honduras	Montserrat*
Haiti		Indonesia	Nauru
Kiribati		Iran	Oman
Laos		Iraq	Palau
Lesotho		Jamaica	Panama
Liberia		Jordan	Saudi Arabia**
Madagascar		Kazakhstan	Seychelles
Malawi		Macedonia, Former Yugoslav	South Africa
Maldives		Republic of	St. Helena*
Mali		Marshall Islands	St. Kitts-Nevis
Mauritania		Micronesia, Fed. States	St. Lucia
Mozambique		Morocco	St. Vincent & Grenadines
Myanmar		Namibia	Trinidad & Tobago
Nepal		Niue	Turkey
Niger		Palestinian Adm. Areas	Turks & Caicos Islands*
Rwanda		Paraguay	Uruguay
Samoa		Peru	Venezuela
Sao Tome & Principe		Philippines	
Senegal		Serbia & Montenegro	
Sierra Leone		Sri Lanka	
Solomon Islands		Suriname	
Somalia		Swaziland	
Sudan		Syria	
Tanzania		Thailand	
Timor-Leste		Tokelau*	
Togo		Tonga	
Tuvalu		Tunisia	
Uganda		Turkmenistan	
Vanuatu		Ukraine	
Yemen		Wallis & Futuna*	
Zambia			

* Territory.

** Saudi Arabia passed the high income country threshold in 2004. In accordance with the DAC rules for revision of this List, it will graduate from the List in 2008 if it remains a high income country in 2005 and 2006. Its net ODA receipts from DAC Members were USD 9.9 million in 2003 and USD 9.0 million (preliminary) in 2004.

GLOSSZÁRIUM

- Adomány** vissza nem térítendő támogatás; lehet pénzbeli vagy természetbeni
- Adományelem** a nyújtott segély, kölcsön vissza nem térítendő része
- Adósságátütemezés** a hitelező és az adós között megkötött új kölcsönmegállapodás, ami a visszafizetés feltételeinek könnyítésével segíti elő az adósság törlesztését
- Adósságelengedés** ez akkor következik be, amikor a hitelező és az adós megállapodik arról, hogy a kintlévőséget nem kell visszafizetni
- Adósságkönnyítés** mindazon adósságkezelési technikák összessége, amely a leginkább eladósodott fejlődő országok adósságterheit csökkenti, adósságtörlesztését elősegíti, lásd még *adósságelengedés*
- Adósságleírás** amikor a hitelező egyoldalúan eltörli a kintlévőséget, az adósságot
- Aid awareness** segélytudatosság
- Aid effectiveness** segélyhatékonyság
- Aid policy** fejlesztéspolitika
- Aid watch** segélyfigyelés
- Államilag támogatott exporthitel** piaci feltételű bilaterális kormányhitel a donor ország exportjának elősegítésére
- Átláthatóság** a segélyezés esetében a támogatások nyújtására vonatkozó adatokhoz, információkhoz, elemző anyagokhoz, a segélyköltségvetéshez való szabad és korlátlan hozzájutás
- Bilaterális segély** az egyes donor országok kormányai által a fejlődő országok kormányainak nyújtott segélyek, támogatások, kölcsönök
- Commitment** kötelezettségvállalás
- Concessional loan** kedvezményes feltételű hitel
- Conditionality** feltételeesség
- Country assessment** országértékelés
- DAC** Development Assistance Committee, az OECD nemzetközi fejlesztési együttműködéssel foglalkozó bizottsága
- Debt cancellation** adósságelengedés
- Debt relief** adósságkönnyítés
- Debt rescheduling** adósságátütemezés
- Debt written off** adósságleírás
- Deflált segély** az ODA-nak azon tételekkel (például *adósságleírás*) való csökkentése, amelyek közvetlenül és ténylegesen nem járulnak hozzá a Milleniumi Fejlesztési Célok megvalósításához
- Development co-operation** fejlesztési együttműködés
- Development policy** fejlesztéspolitika
- Disbursement** segélyfolyósítás
- Donor** a segélyt nyújtó/folyósító hivatalos szerv, ami lehet egy állam vagy nemzetközi szervezet
- Élelmiszersegély** a fejlődő országoknak többnyire természetben küldött élelmiszer-szállítmányok, amelyek célja a valamilyen okokból (például természeti csapás, szárazság, háború stb.) hirtelen fellépő élelmiszerhiány csökkentése, illetve a krónikus éhínség kialakulásának megelőzése, csillapítása
- Export credit** exporthitel
- Exporthitel** az eladó ország által a vevőnek nyújtott hitel, amely a többnyire különben kevésbé fizetőképes vevő áruvásárlását teszi lehetővé s ezáltal az eladó ország exportját segíti elő
- Fejlesztési együttműködés** a fejlett országoknak, illetve egyes nemzetközi szervezeteknek a kevésbé fejlett országok megsegítésére, támogatására irányuló politikája és gyakorlata
- Fejlesztéspolitika** a fejlett országoknak, illetve egyes nemzetközi szervezeteknek a kevésbé fejlett országok megsegítésére, támogatására irányuló politikája
- Feltételeesség** mindazok feltételeknek az összessége, amelynek teljesítésétől függ a segélyek donor általi folyósítása
- Food aid** élelmiszersegély
- Genuine aid** tényleges segély, deflált segély
- Grant** adomány
- Grant element** adományelem
- HAND** Hungarian Association of NGOs for Development and Humanitarian Aid, Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség
- HIPC** Highly Indebted Poor Countries, súlyosan, nagymértékben eladósodott szegény országok
- Hivatalos fejlesztési segély** a donor országok kormányai által nyújtott bilaterális segélyek (adományok és hitelek), valamint a nemzetközi szervezetek költségvetéséhez való hozzájárulásuk
- Hivatalos segély** az elsősorban az újonnan fel-törekvő donorok által más (európai) rendszerváltó országoknak nyújtott segélyek és támogatások
- IDA** International Development Association, Nemzetközi Fejlesztési Társulás
- IDC** International Development Cooperation, Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés

- Inflált segély** azon pénzügyieszköz-áramlásoknak ODA-ként való elszámolása, amelyek ténylegesen nem járulnak hozzá a *Millenniumi Fejlesztési Célok* megvalósításához
- Inflated aid** inflált segély
- Kedvezményes feltételű hitel** a donor ország kormánya által a recipiens ország kormányának nyújtott kölcsön, amelynek feltételei (lejárat, türelmi idő, kamatláb stb.) kedvezőbbek a banki hitelekénél; egy hitel akkor minősül ODA-nak, ha *adományeleme* legalább 25%-os
- Kötelezettségvállalás** az egyes donor országok kormányai által tett vállalás az évente nyújtandó segélyek, támogatások nagyságáról
- Kötetlen segély** olyan pénzügyi támogatás, amely nincs feltételekhez kötve és szuverén módon felhasználható
- Kötött segély** olyan, vissza nem térítendő támogatás, amelyet a recipiens csak meghatározott célra (például a donortól való áru- és szolgáltatásvásárlásra, beszerzésre, projektre vagy projektfinanszírozásra) használhat fel
- Kötött segélyhitel** olyan exporthitel-nyújtási tranzakció, amikor a hitelezés bizonyos költségeit (például kamat vagy biztosítási díj) a donor segélyként, vissza nem térítendő támogatásként nyújtja a recipiensnek
- Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések** az ENSZ 2000. szeptemberi közgyűlésén elfogadott azon célok, amelyek 2015-re történő teljesülésétől a legkevésbé fejlett országok lakossága helyzetének lényeges javulását várják
- Millennium Development Goals** Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések
- Multilaterális segély** a különböző nemzetközi szervezetek által nyújtott segélyek, támogatások, illetve az egyes donor országoknak a nevezett nemzetközi intézményekbe való befizetési
- Needs assessment** szükségletfelmérés
- NEFE** Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés
- NEFE-figyelés** segélyfigyelés
- Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés** a fejlett országoknak a kevésbé fejlett országok támogatására irányuló tevékenysége
- Nemzetközi Fejlesztési Társulás** 1960-ban a Világbank leányvállalataként létesített pénzügyi szervezet, amely hosszú lejáratú kedvezményes feltételű hiteket nyújt a kevésbé fejlett országoknak
- OA** Official Assistance, a rendszerváltó országok támogatására irányuló *bivatalos segély*
- ODA** Official Development Assistance, *bivatalos fejlesztési segély*
- Officially supported export credit** államilag támogatott exporthitel
- Országértékelés** az egyes donor országok segélytevékenységének értékelése a DAC, illetve különböző NGO-k (például CONCORD) által
- Recipiens** a segélyek, támogatások kedvezményezettje
- A segélyek deflálása** deflált segély
- A segélyek inflálása** inflált segély
- Segélyfigyelés** NEFE-figyelés, az egyes donor országok segélynyújtó tevékenységének különböző szempontok szerinti monitorozása, elemzése és értékelése
- Segélyfolyósítás** az éves *kötelezettségvállalásból* az adott évben ténylegesen folyósított segélyek, támogatások összessége
- Segélyhatékonyság** a nyújtott segélyek felhasználása hatékonyságának vizsgálata akár a donor, akár a recipiens ország oldaláról
- Segélypolitika** fejlesztéspolitika
- Segélytudatosság** a kevésbé fejlett országok nemzetközi támogatása szükségességének tudatosítása a fejlettebb országok lakossága körében, valamint a nemzetközi fejlesztéspolitikáról való tájékoztatás, annak népszerűsítése és kommunikálása
- Szükségletfelmérés** az az eljárás, amelynek során felméri, hogy a recipiensnek mire lenne szüksége
- Támogatáspolitiká** fejlesztéspolitika
- Technical assistance** technikai együttműködés, technikai segítségnyújtás
- Technikai együttműködés, technikai segítségnyújtás** szakértők küldése és fogadása, valamint ösztöndíjasok fogadása formájában megvalósuló vissza nem térítendő támogatás
- Tényleges segély, támogatás** a folyósított segélyeknek, támogatásoknak az a része, amely a recipiens országokban közvetlenül vagy közvetve a Millenniumi Fejlesztési Célok megvalósulását segíti elő
- Tied aid** kötött segély
- Tied aid credit** kötött segélyhitel
- Transzparencia** átláthatóság

“A basic pre-condition of civilisation
Is a world free of Hunger.
Cannot be done by charity alone.
Symphony of rich and poor.
Nations of earth.
No them and us.
No self-satisfaction.
No superiority-thinking.
Harmony of politics and heart.
Rhythms of economics and art.”

Részlet Ben Okri Londonban élő nigériai költő verséből. In: Mental Fight, 1999.

